

DANIELIS ACHRELII
EPISTO-
LARUM
CONSCRIBENDARUM
FORMA
&
RATIO.

A B O Æ,

Impr. apud JOH. L. WALLIUM,
A.T. 1689.

VIRIS

Doctrina & virtute inclitis,

DN. JOHANNI CAJANO,
Past. & Præposit. in Valdarno.

DN. JACOBO FROSTERO,
Past. & Præp. in Bblo.

DN. LAURENTIO LITHOVIO,
Past. in Limmingo.

DN. OLAO LAURÆO, Rectori
Scholæ in Bblo.

DN. JACOBO FALANDRO,
Past. in Cronbn.

DN. JOHANNI RUSBER/
Past. in Dnbajosi nuper designato.

DN. GEORGIO ÆNELIO,
Conrectori in Basa.

DN. JOHANNI FORSMAN,
Sacellano in Mtarlebn.

DN. ABRAHAMO FALANDRO,
Sacellano in Valdarno.

DN. IOHANNI ARGILLANDRO,
Sacellano in Copio.

Illis ut Fautoribus, his ut Amicis antiquis.

SALUTEM & OFFICIA,

Nxiè deliberare, quibus hoc opusculū inscribam, & quorum potissimum honori, hanc candidi officii erigam *statuam*, non est magnopere necessarium. Affectus vester in bonas literas, doctrina solida, virtus decōra, honesti & inhonesti discriminatrix sapientia, tum castum iudicium de utili & inutili publico, altius quidem commeruere *elogium*; hac tamen vice contenti esse debetis, hoc *magnetico Colosso*. Magnum est addidicisse omnia ea, quibus in prima ætatula, hominem format prudens educatio, ut discriminetur à saxis, plantis, belluis: quos labores, vos pertulisse, notum est. Magnum est *eruditione* ac *virtute*, posse obtinere sincera doctorum pignora, quæ in præmium diligentiae & laborum vos reportasse, notum est. Magnum est, conscientia bona ambire officia, ad quæ portanda se ipsum quilibet idoneum iudicat; quæ etiam habetis in manu, quod notum est. Majus est, vos reliquisse gentibus & seculis meditanda, *pietatem, fidem, pro-*
609

bos mores, scientiam copiosam, gravem, notabilem; nam de hisce præclara judicia format ventura ætas, &, nisi vehementer fallor, hæc quoq; præsens. At longe maximum, non intrudere se in Ovile Christi, in Pastorem animarum per inscitiae scalam, per ambitionis sitim, per avaritiæ appetitum, quod vos fecisse nunquam, omnibus notum est. Proinde non adeo mirum, si fidelis *magnes* spontè currat ad suum amabile *ferrum*. Vestra benevolentia, vester amor, vestri in ferendis judiciis, de honore Dei, de bono publico, de Ecclesiæ restauratæ vel collapsæ facie, doctrinales discursus; me sanè commovebant, *breves hæcæ paginas*, sive testimonia laboris sint, sive inertiae demum *symbola* fuerint; tam egregiis inscribere *nominibus*. Si displicent, quovis locorum abjicite: si placent, potestis eas inspicere eo animo, quo olim sincerè dilexistis, vestrarum virtutum æstimatorem.

DAN. ACHRELIIUM.

LECTORES BENEVOLI

Vi, sine iudicio, audaces sententias, de quolibet scripto, promulgant: Eaꝫ, quæ altiora sunt, non capiunt, nec mediocria intelligunt, nec abdita indagare valent. Illi pleno Spiritu clamant, EPISTOLAS, tot seculis scriptas, arte carere & dignitate valdè exigua splendescere. Jactantiam istam rideat Democritus, refutent pariter, illi, quorum otia nulla magnarum rerum cogitatio turbat. Ego in hac maneo sententia, Epistolas Theologicas, Politicas, Oratorias, Familiares, nec inventionem, nec

nec dispositione, nec eloquio decenti, penitus carere; quod validis rationibus ostendit Andreas Reiherus in suo florilegio Epistolico. *Credibile est margaritas nasci non posse, nisi intra concharum claustra: Nec metalla, pondere pura, alibi natales invenire, quam in matrice puri sulphuris: vulgares autem lapilli, ubique locorum in ingenti copia proveniunt; Qui, quambis naturam rerum, & ornant, & pariter juvant, illud tamen pretium non possunt adsequi, quod alias habent gemmarum præstantia & auri limpidissimus nitor. Ferè eodem modo res se habet cum Epistolis. Has schedulas docti equè ac indocti promulgant, ac super liquidam & aridam disseminant; An omnes, pari ingenio, cura ac felicitate, suo defuncti sint officio? Judicent periti. Quorum pariter extant egregia præcepta,*

pta, è quibus per otium colligere placuit hæc
monita, quæ in usum juventutis Academi-
æ candidè emitto. Pingvia ingenia am-
bulare possunt per omne literarum genus,
per doctrinarum orbem, per vasta scientia-
rum maria; indeque onusta redire vero
sapientia succo, sale & balsamo. Ego vero,
mea simplicitatis & paupertatis benè me-
mor, quoniam ista prudentia copiâ planè
destituor; laborabo in hoc uno, ut juven-
tutis commodis, pro modulo mei ingenii,
fideliter inserviam. Itaque hisce præce-
ptiunculis utantur, quibus placet bre-
vitas, quibus prolixitas tadio est; quibus
ampla commentaria adire denegavit facul-
tas domestica, paulo angustior. Ego in-
genue fateor, me in levi argumento fecisse
quod potui; faciant alii in amplioribus &
arduis, quod demandati officii ratio ipsis
imponit, Valete. Lectores Benevoli.

No.

NOMINA STUDIOSORUM

*Quorum sumptu ac industria hoc opusculum
usibus Adolescentie communicatur,
sunt ista.*

1. ERICUS BLUMÉ.
2. JOHANNES FORSTEEN.
3. ÆSCILLUS PETRÆUS.
4. HENRICUS BARTOLINUS.
5. THOMAS MART. ANUNG.
6. LAURENTIUS BROTZENIUS.
7. JOHAN: LAURBECCHIUS.
8. CAROLUS BJERREEN.

Nomina inquam merito notanda, propter industriam, & laborem, & exemplum: Enimverò cum alii, nunc hoc, nunc illud somniant, vel ebrii in suis furoribus obambulant; aut, bona parentum, in ganeas & voluptates inhonestas effundunt. Distingvunt Hi tempora laboribus, exhauriunt horas molestiis, sicq; se idoneos reddunt usibus DEI, Regis, & Regni.

DAN.

DANIELIS ACHRELII

CONSCRIBENDARUM EPI-
STOLARUM COMPENDIOSA
INSTRUCTIO.

P R Æ F A T I O.

ordatis mentibus, nequa-
quam mirum videri de-
bet, si in explicanda ma-
teria longè notissima,
calamum meum brevissimè exer-
ceam. Scilicet, is est seculorum ge-
nius, *compendiosa diffundere, rursus*
ea, quamvis diversa facie, in epitomen
contrahere; curiosa vero addere & que
novitatem quandam sapiunt, excellenti-
bus tantum relictum est ingeniis. No-
stra simplicitas, quemadmodum hu-
mili-

A

milimis adſvevit, ita prona manebit ſemper inſervire commodis juventutis: in cujus quoq; ulus, hæc *brevia Epistolarum conſcribendarum præcepta*, ex laudatiſſimis Scriptoribus collecta, publicare placuit. Cauſarum habeo plurimas: *Monitum Dei*, ne defodeamus ejus munera: *Conſcientiæ calcar*; in *Adoleſcentiam obligatio*: quam benè expoſuit Virorum doctiſſ: GERHARDUS VOSSIUS, in libello de *cognitione ſui*; ubi inter alia, de Profeſſoribus ſcientiarum, ſic loquitur: *Venio ad Academicos, quos non inſcitè à doctiſſimis hominibus in tria video genera diſpeſci: APES, FUCOS, CRABRONES: APES gignunt mel fragrans, Et tum hujus alimonia auditores paſcunt, tum odore ejus multos ſagacioris naris ad Acad: pelliciunt, præcipuè ſi aureis ingenii doctrinæq; monumentis, illuſtrem ſibi, pariterq; Academia, atq; adeo patriæ, famam pariant. FUCI, favore Ma-*
gnaturn

gnatum in ordinem Professorium allectii indigni, non de honore Academiae solliciti, sunt: sed duntaxat de commodis, quae ex ea dignitate percipiunt. CRABRONES, invidia lacerant praestantium collegarum famam, ut sic ipsi quidem videantur, quod non sunt, ac praeclara ille anima, non videantur quod sunt. Nunc qui Te pulcro Professorum ordini insertum praedicas: attende quæso, num in apibus, fucis, an crabronibus nomen mercaris? Accedit denique, ut comicus loquitur, fundi nostri calamitas: raro quippe ad nos, qui sub Polo habitamus, apportantur rariores libri; rarius vestigantur ab ætate erroribus obnoxia. Enimvero illis temporibus vivimus, quibus pro sapientia inertia, pro prudentia delicata opinio haud dubie regnant. Cui morbo, si aliquo oleo mederi possumus, satis ingens muneris nostri, in hoc quoque argumento pretium.

4
fecimus. Vestrum tantummodo
est ô Lectissima pectora, magis af-
fectum benignum æstimare; quàm,
ex passione mera, candorem ac
labores nostros, audaci & plusquam
ridiculo stylo proscindere.

CAPUT PRIMUM.

DE EPISTOLA, QUID SIT? EJUSQUE
MULTIPLICI UTILITATE.

§. I. *Epistola est colloquium absentis cum
absente, inventum ad communican-
da consilia; ad requirenda judicia;
ad explicandum statum rerum publi-
carum; ad exprimendas cogitationes
circa privata.*

AB isto græcorum Ἐπιστολήν,
quod mittere significat, dedu-
citur vocabulum EPISTOLÆ.
Nam cum varia & grandia, fuêre o-
lim & sunt quoq; hodie imperiorum
negotia, casus, motus, molimina, quæ
con-

concernunt partim regnorum salu-
 tem; partim eruditionis propaga-
 tionem; partim consultationes a-
 micorum; necessum erat HUMANÆ
 INDUSTRIÆ aliquot vinculum inve-
 stigare; quò longè diffita conne-
 cteret, remotarum rerum faciem
 specularetur, adeoque sermone ju-
 cundo familiares adirit; quod sane
 aliud non est, quam EPISTOLA; *olim*
rudior; cum antè membranarum u-
 sum in tabellis ligneis, cera obdu-
 ctis, per stylum exararetur; unde
 illa *tabularum* nomina exorta. Dein-
 de *solemnior & castigatior* svavi litera-
 rum concentu, in chartarum pagi-
 nis descripta; qui mos quoquè ho-
 die per terrarum orbem, ubi aliqua
 civilitas viget, servatur. Cœterum,
 quamvis præsentibus talia exem-
 plaria tradita novimus, quemadmo-
 dum Cæsar ejusmodi hortatoria de in-
 stanti periculo admonebatur, illa tamen
 potius

potius *codicillorum* nomine quam *ju-*
starum epistolarum titulo veniunt.

Quia hi traduntur, iste mittuntur; Hi
relinquuntur aperti, illæ obsignantur an-
nulis: Jam vero ut is, juxta Mes-
salam apud Fabium; omnium-
que doctorum consensum, Germa-
nus est orator, qui de quavis ma-
teria, aptè dicere potest, pro dignitate re-
rum, pro utilitate temporum, cum fru-
ctu & voluptate audientium: Confimi-
li modo Epistolam recte scribere di-
citur ille, qui judicio & gratiâ dis-
ferit cum aliis; Qui errores morta-
lium castè monstrat; qui responsa
dat planissima; qui consilia porrigit
salubria; qui accuratè svadet, &
modestè callet dissuadere.

§. 2. *Unde facile apparet, magnam esse*
Epistolarum utilitatem; quam post-
quam perspexerunt seculorum eruditi,
laudabili huic studio, diligentem im-
penderant operam.

Sanè

Sanè verò, non modo per præcepta & commentarios FACULTATUM ac DISCIPLINARUM; per HISTORIAM PRAGMATICAM, per ORATIONUM cujuscunque generis prudentissimas elaborationes; per SYMBOLICOS FIGURARUM APPARATUS; FABULARUM involucra, tum COLLOQUIORUM erudita artificia, propagatur mascula SAPIENTIA: verum etiam per EPISTOLAS sano consilio, accurata compositione, & recta ratione scriptas. Hoc modo cœlestem doctrinam indolemque articulorum fidei, Divini Apostolorum calami promulgarunt. Hoc modo multa, quæ Christianorum vitam decent docuerunt S. Patres. Hoc modo summi Theologi, Lutherus, Philippus, ambo Hunnii, pluresquæ sacri Herôes ea annotarunt, & quasi concordi fœdere sanciverunt, quæ, ad illustrationem

legentium, ad servandum ordinem in Ecclesia; ad confirmandam puriorem civilitatis disciplinam, magnopere faciunt. Hoc modo, plurima in jure & legibus illustrarunt Puteanus, Cunæus, Conringius, Grotius. In medicina Hippocrates, Langius: In Philosophia Seneca, Symmachus, Horatius, & infiniti propemodum alii: Idemque in variorum argumentorum expositione, *de prudentia civili, de statu temporum, de indole negotiorum; de laudibus personarum, populorum; regionum præstiterunt* Cicero, Plinius, Erasmus, Lipsius, Boxhornius, Crusius, Baudius, Scaliger, Muretus, tum ille magnus Forstnerus consimilesque principes Literatorum.

CAPUT SECUNDUM.

DE VARIETATE EPISTOLARUM.

§. I. *Materia Epistolarum æquè latè patet, ac ipsarum orationum.*

Qvid-

Quidquid est rerum Divinarum;
 quidquid sublime disputari pot-
 est circa mundi fabricam &
 virtutum seriem; quidquid negotio-
 rum in humana vita occurrit, illud
 omne scriptis ad alios literis, pot-
 est communicari. *Rerum vero, cum*
quædam sint in alto posita atque à
vulgi oculis ingenioque submotæ:
Aliæ rursus humiles & singulis obvia;
 Sciendum est, *prius illud epistolarum*
genus, dignitate sua excellere, gran-
di rationum vi pertentare animos,
 Dei honorem & mortalium salutem
 procurare. *Posterius autem, faciliori*
gratia labi, & via magis vulgari in-
cedere totum utpote ad docendum
& delectandum compositum. Sed
 ut hæc planiora fiant; age! in clas-
 ses certas Epistolas partiemur,

§.2. *Dividuntur ergo, in sacras sive Theo-*
logicas: In Civiles sive Politicas: In
Pomposas sive oratorias: In privatas
sive familiares. Alii

Alii magni nominis auctores, pro Libertate sui ingenii eas dispe-
 scunt, nunc in pauciora, nunc in plu-
 ra genera, adduntq; *argutas & tex-
 tuales* &c: A quorum tamen men-
 te nos non recedimus. Una quip-
 pe est in suo throno sedens regina
 mundi *veritas*; ad quam amplectan-
 dam dum festinamus, perinde fue-
 rit quot gradibus in illam arcem
 contendimus, modo ejus numen li-
 cet osculo libare & adorare devo-
 tē. Quinimò, si *Veritatem* nostris scri-
 ptis contingimus; si ejus vim, co-
 ram juventute possumus pateface-
 re; abundè magnum conscientiae
 fructum habemus, adeoque trium-
 phamus, quod tam optatam conse-
 quuti simus votorum summam.

§. 2. *Epistola theologica continent consul-
 tationes magnorum virorum de dogma-
 tibus fidei; de illis controversis com-
 ponendis, quae turbant gloriam Dei,*
vera

veræ religionis pacem & salutem animarum.

Exemplis abundant Apostolorum scripta, tum Ecclesiasticæ Historiæ monumenta, pro ut id ipsum videmus in centuriis Osiandri, ac commentariis Sleidani, rerum sub CAROLO 5. gestarum. Et quem latent Duræi, Massenii aliorumque pro concordia consilia. Ipse quoque Sluffelbergius, jam inde à Luthero ad sua tempora collegit omnium illustrium Theologorum epistolas, pro Deo, tranquillitate religionis, & æterna animarum felicitate piè, castè, graviter, tum doctissime adornatas.

§. 4. Epistole Civiles, continent consilia Prudentium, super ea negotia, quibus sanciri solet imperiorum gloria, & honor gentium.

Harum duplex genus invenio; unum merè publicum; Regum ad Reges;

ges; civitatum ad Civitates: de nuptiis, de fœderibus, de bello & pace; de juribus limitum, de sanctitate legatorum, consimilibusq; magnarum meditationum arcanis: Alterum mixtum ex publico & privato; fit iterum dupliciter: Vel quando privati cum personis insublimi positis, de rebus ad publicum pertinentibus consultant; quemadmodum Plinius Trajani judicium flagitat, de subjiciendis quæstioni Christianis? Cicero ad Senatum, de rebus à se gestis in Provincia: Seneca ad Neronem de Clementia; Erasmus ad Principes Europæ: Grotius ad Auberium & Thuanum. &c. vel quando privati ad privatos de publicis tamen negotiis scribunt; tales Epistolas propemodum habemus numero infinitas, nec fortè illarum finis erit, ante finem ipsius mundi.

§. 5. *Epistolæ pomposæ appellantur, quæ pulcro*

pulcro rerum contextu, & Florido ornatu verborum, scriptorum ingenia manifestant ac celebrant.

Ad hoc genus referimus insignes dedicatorias; suaves gratulatorias; nunciatorias glorioſas; laudatorias infucatas; vituperatorias juſtas; ſuaſorias moderatas; Diſuaſorias caſtas; hortatorias graves; monitorias cautas; petitorias officioſas; invitatorias ad nuptias, ad convivium, ad exequias, paulo ſoleniores. Commendatias cordatas, communicatorias ſinceras: Adde nunc Accuſatorias, objurgatorias, exprobratorias, comminatorias, expoſtulatorias, deprecatorias, reconciliatorias, & conſimiles ſpecies. Tum *conſolatorias* ſubtili digito, & præclara facundia ſcriptas.

§. 6. *Epistolæ familiares dicuntur illæ, quas amici ad amicos mittunt; In quibus quadam animi licentia ab uno*

uno argumento in aliud ambulāt, servato non adeò curioso dispositionis artificio.

Ex Rhetorum præceptis constat ordinem esse triplicem; *Naturalem*, quando materia, quæ explicari debet, non alias leges admittit: Ut si quis vitam hominis conatur depingere, ætatis cujusque gradus omnino perambulabit. Tum *Artificilem*, quæ res juxta certam normam disponit; Denique *arbitrarium*, non tamen planè confusum, sed cautum & judiciosum: quem nos nunc maximè spectamus. *Scilicet, in hoc literarum classe, quoddam artificium desiderio, alias indoctorum schedule, ab eruditorum stylo parum differrent.* Cautior tamen erit processus; sic, ut res variæ, de quibus sermo est instituendus, sint Lectori gratæ, jucundæ, amabiles; connexio nunc tecta, nunc aperta, nunc acuta; nunc planissima. Amplificatio amœna, meditatio-

ditionibus cordatis, stimulis prudentibus, oppositione ac refutatione mellea abundans. *Delitescit enim in hoc descriptionis modo, singularis quædam vis, unde politicarum Epistolarum initia, vigor & ordo pendent.*

§. 7. *Cum itaq; tot sint differentia epistolarum: postulat discipline ratio, ut singularum ingenia ac dotes, uberius consideremus.*

Theologicus character gravitatem amat, rejecta omni levitate. Politicus ille, cum duplex sit, publicus & publicoprivatus, ibi majestas & auctoritas fulgent; hæc seposita, obscura sollicitudine, decens ornatus & civiles gemmæ nitent. Pompus vero, cum varius sit, discrepantes haud dubiè formas habet, quas feliciter ex diligenti lectione atque scrutinio, quam prolixis præceptionibus addisces. Ceterum, hæc enumeratæ Epistolarum species,

„cies non alias *inventionis & dispositio-*
nis sequuntur leges, quam eas, quas
 „copiose tradunt magistri Rhetorū.
 In dedicatoriis floridi sunt Jesuitæ.
 Orthodoxi Theologi, explosa adu-
 latione, constantius loquuntur; nec
 negligendæ scriptorum illustrium
 lucubrationes Hispanorum, Italo-
 rum, Anglorum, Germanorum,
 Polonorum, Batavorum; inter quas
 eminent Vossii, Barclaii & Grotii
 Illa præmissa libris de I. B. ac P. quæ
 fortè sine exemplo haberi debet.
 Hæc cum dicimus, juventutem sin-
 cerè monemus, ut in scribendis de-
 dicatoriis eminentiam & gradus
 personarum considerent; *Aliud Re-*
gem, aliud senatorem, aliud Comitem,
aliud literatum, aliud concivem decet.
Unde malè faciunt, qui dissertatiunculis
vulgarib⁹, prolixiores nuncupatorias præ-
figunt, quam alias eruditi præmittunt
integris maximi momenti Libris.
 Verum

Verum in istam tam ridiculam vanitatem, alia vice plenius parentabimus, nunc revertar ad alia. In *Gratulatoriis, Nunciatoriis, Laudatoriis* &c. regnant Historici, Philosophi, Poëtae. In *consolatoriis* omnis eruditio & dicendi splendor triumphabit. Consule Servii ad Tullium; Senecæ ad Helviam, Polybium, Marciam; Erasmi ad Glareanum; Grotii ad Auberium, Bæccleri ad Johannem Silbersternium; aliorumq; in consimili casu labores. Profecto inter centum, vix decem invenies, qui hunc apicem sagaci ingenio tetigerunt; nisi heic aliquid persvaleris, nullam pectori saucio medelam adferes, potius eam nebeculam in chartula pinges, quam levissima quælibet aura difflabit. At **FAMILIARES EPISTOLÆ**, non conformant se planè ad mandata Rhetorum; gaudent libertate vivida; non quasi

B

conu-

confula heïc omnia sint; ab ista tamen sollicitudine remota, quam *ars* requirit: neq; enim refert: an partes suo dimoveantur loco? dum modo *propositio* cum *argumentis*, & gemmis amplificatoriis, jucundis insinuationibus, inter se colludunt.

§. 8. *Qui causarum genera respiciunt, epistolas omnes referunt ad genus Demonstrativum, Deliberativum & judiciale.*

Benè illud quidem & eruditè; præsertim cum inter doctiores nemo sit, qui ista non dudum prænovit. Verum cum hodierna scribendi ratio, paululum differat à priscorum rigore, occurrantq; Epistolæ, quæ ista singula vel simul commiscent, vel etiam non admittunt, ut ex *argutis illis & criticis constat*; idcirco talibus tricis, nolui discipulos onerare. Adde, quod cau-
sarum

farum genera sint una cum exemplis suis, ab Eloquentiæ magistris in Rhetoricis scholis explicata: occurrantq; in illis eadem ferè artificia. Nos vero, præsupposita *Inventione*, de *disponendis argumentis*, plenius sumus solliciti.

CAPUT TERTIUM.

DE MEDIIS, QUIBUS CONSEQUIMUR FACULTATEM SCRIBENDI EPISTOLAS.

§. I. *Ille hætenus enumerata quatuor genera epistolarum, qui cum laude & sui nominis gloriæ desiderat consignare, adferre debet primò ingenium candidum.*

Mirabilis est natura, quæ cuiq; homini certum impressit GENIUM; cujus beneficio aptus est ad obeunda, nunc hæc, nunc illa munia: grande Dei beneficium! grande orbis miraculum! grande magnarum rerum fundamentum!

unde mirari sæpius soleo, multos
 exiguo intellectu præditos, nulla scien-
 tia excultos, nullo iudicio divites; ta-
 men illustrium collegiis sese intrudere;
 ut per totam vitam, alienis oculis vi-
 deant; aliorum ore Loquantur; alieno
 corde sapiant: tantum efficiunt Au-
 DACIA & OCCASIO PRAVI seculi,
 quæ, per magnificas bonorum
 species; CANDIDÆ PRUEENTIÆ illu-
 dunt. Enimvero, ut inter agro-
 rum glebas, pro diversitate terra-
 rum, magnam discrepantiam, pul-
 verulentam, sabulosam, argillaceam,
 mineralem, pingvem, macram
 videmus. Sic inter homines, alii
 ad tractandas disciplinas sapientiæ;
 alii ad exercenda opificum studia;
 alii ad obeunda diversissimarum
 rerum negotia inclinant. Comple-
 titur amplitudo mundi multos ho-
 mines, sapientes, stultos bonos, pra-
 vos; mites, superbos; illi stri sanguine
 natos,

natos, tum ex vili fece oriundos, miseria plerumq; magna dignissimos. Nam cum vident se, nec industria, nec iudicio personam sustinere posse in hac humanarum rerum tam lubrica scena. Grandes nihilo secius in omnibus affectant videri, ut quondam Terentius ille Thraso. Cælo pariter & mixtura elementorum, à cæteris mortalibus volunt secerni. Quotquot majorum sensu & gustu sapiunt, inscitiae & stupiditati natos autumant: Quotquot Dei honorem, Regum dignitatem, & veram Literatorum eminentiam defendunt, sui labii ac styli dulci balsamo tentant inficere. Quotquot ex fundamentis prudentiae, sciunt, praesentia, praeterita, & futura posse aptè conjungere; hos inscitiae, stupiditati, & crassae ignorantiae na-

tos clamant. Ac interea se ipsos sublimes, se acutos, se solos magnificos prædicant; disponunt actiones per somnia, fundunt in sermonibus oracula, tumentia, fastidiosa, risu ex æquo & execratione longè dignissima. Felicem proinde eum fore pronunciamus; cui ingenium contigit *optimum & sincerum*, quale in ORATORE requirit non contemnendus noster præceptor Fabius: *Nam cum orator esse debeat VIR BONUS, DICENDI PERITUS*; ut verba ejus sonant, hinc infallibili judicio concludit. *Neg, enim tantum id dico, eum, qui sit orator; virum bonum esse oportere, sed ne futurum quidem oratorem, nisi virum bonum. Nam certe neque intelligentiam concesseris eis, qui proposita honestorum ac turpium via, pejorem sequi malint: neq, prudentiam iis, qui in gravissimas frequenter legum, semper vero male conscientia pœnas à semitipis*

psis improvīso rerum exitu, inducantur. Quod si neminem malum esse, nisi stultum eundem, non modo à sapientibus dicitur, sed vulgo quoque semper est creditum, certè non fiet unquam stultus orator. Tale ingenium si habet EPISTOLARUM scriptor, De bonitate Divina amplius conqueri non potest. Ut solem illustrant radii, Ita magnam indolem hæc circumstant ac indicant. In Deum & æterna immobilis magnes: seria cogitatio humanitatis & fragilitatis nostræ: Sermo modestus & comis: pectus mendacii & ineptiarum, omniumque actionum turpium impatiens: veræ laudis studium: in afflictos amor; In aequitatem & justitiam favor. In socordiam continua prælia. Animus non derisor, non dixax, non vindictæ cupidus, non levis, non inquietus, non inverecundus. Quoniam summa bonis mentis est, sensui rationem animum corpori, æternitatem temporis, u-

se jucundo, Deum homini preponere.
 His donis si accedunt prompta vis
 inveniendi, copiosa dicendi ubertas,
 cum concinnum artificium exor-
 nandi orationem, non nisi elegantissi-
 mas, à tanto pectore, exspectamus
Epistolas.

§. 2. Bonitatem ingenii comitari debet
judicium penetrans, sive intellectus pra-
cticus, præteritorum sciens, præsen-
tium gnarus, futurorum intelligens.

Mens humana Cœli contem-
 platrix, terrarum domina! suos
 quoque habet ministros, quibus
 ad peragenda negotia, in alto illo
 intelligendi munere commodissimè
 utitur. *Sensus* cognoscunt rerum cor-
 porearum schemata conflictus, con-
 jugia, privilegia: *Phantasia* custodit
 imagines, quæ ipsam sæpè ingen-
 ti lusu & ridiculis ambagibus tur-
 bant. *Memoria* variarum rerum co-
 piam

piam sinu suo complectitur, eamq;
 adamat, honorat, & ubi opus fuerit
 refert. *Voluntas* rabidè sæpe se ge-
 rit, movet prælia in intellectu, phan-
 thasiam confundit, sensus jam sequi-
 tur, jam tentat evertere, ut exem-
 pla temporum ubertim docent.
 Videmus n. homines satis indoctos,
 satis miseros, satis scabiolos; ut ma-
 gni videantur, præstantes adoriri:
 eosque ridicula subtilitate vexare.
 Tantum efficiunt *voluntas sine ratione*:
opinio sine prudentia, furor belluinus si-
ne ratione recta. Itaque manebit fir-
 mum & immobile, *Solum judicium,*
obscuris lucem, dissipatis ordinem, confu-
sis vim, decus & majestatem verè
afferre: Enimvero, jacerent spe-
 cies rerum inter se permixtæ, nisi
 vis judicii ea ordinaret, segregra-
 ret, componeret: fulgidissima fax
 actionū humanarum, egens tamen
 æternæ mentis oleo, luce, lampada;

sine quibus malignus furor; obscurum lumen, pestilens vigor, terribimus odorum suffitus exhalant.

§. 2. *Illustre ingenium & vidinum iudicium, tertio loco acuit cura & industria sanus & moderatus ardor.*

Ut corporibus nostris robur & sanitatem concillant *cursus cum velocibus, lucta cum fortissimis*. Sic mentis præstantiam illa diligentia, quæ omnem studiorum difficultatem, omnem indagandæ veritatis molestiam, omnem acquirendæ eruditionis sollicitudinem vincit, elevat, confortat. Nihil tam sublime, tam magnificem natura constituit; nihil tam arduum tam salebrosum subtilitas ad invenit; nihil tam profundè abdidit ac demersit. Quod non laboris assiduitate indagare, eruere ac consequi licet. Moritur ignis, si non adgesto pabulo agatur

tur in flammam. Putrescit aquanulla ventorum agitatione commota. Veneno turgent aëra, non ventilata placidis aurarum flabris; Perdunt terræ feracitatem agrorum, si nemo vomere eas evertit, occat, macerat, ac vegeto semine ditat. Silet in montium criptis generatio metallorum; Si calor subterraneus *Spermata salino-sulphureo-mercurialia*, nō exactè coqv̄it ac disponit. Eodem prorsus modo, obtorpescent etiam optima ingenia, socordia deperdita, luxu truncata, lagina ebria, libidine corrupta, opinione & inscitia tumida. Tullius oratorum maximus, præteriens aliquando ædes & amplas, & marmoreas, & aulæis cœlatas pigerrimi hominis: jocose dixit, *hic sepultus est* AUFIDIUS! id enim erat nomen incolæ hujus domus. Fortassis arbitrabatur, acutiss: ille, Virum vino & epulis immer-

sum

sum, aleæ & lusibus adſvetum, inter venefica ſcortorum agmina, saltare edoctum, nec animi, nec corporis vitam vivere, magisque inter mortales, quam vivos recensendum. Ut verbo dicam quod ſentiam; tolle ex ſocietatis humanæ contubernio CURAM & INDUSTRIAM, videbis, eodem puncto omnia in exitium ruere, regnorum gloriam cadere, regum majestatem turbari, salutem ſubditorum everti; non ſatiando ventri, non defendendæ ſocietati, non ampliandæ menti, non tuendo cætui mortalium, ullum amplius ſupereſſe modum, menſuram, muros, auſpicia.

§. 4. *Curam iſtam ac induſtriam alit, vegetat, confortat, lectionis vigor, & delectus ſcriptorum.*

Singulare ſubſidium & promptuarium certum earum rerum, quæ *Epistolice* quoque ingrediuntur

tur

tur meditationem. Ut in Eruditione alia, basin solidæ sapientiæ figurant LECTIO OPTIMORUM SCRIPTORUM, *artium mater, doctrinarum magistra, ingeniorum eos, manus prudentia, spiritus societatis civilis, scientiarum omnium possessio admirabilis*: Sic & exinde levamen & adjumentū habet *Epistola*. Quidquid Dei digitus per Prophetas & Apostolos exaravit; quidquid annotavit candida vetustas; quidquid hujus seculi docti viri docuerunt; quidquid terrarum & gentium uspiam invenitur ingenio castum, industria acutum, cognitione fructuosum, illud omne per *Epistolam* explicari potest. Acumen rationis; orationis prosæ ac ligatæ celebritas; Virtutum clarissimæ tabulæ; Prudentiæ civilis dignitas, ac notitia imperiorum; mundi gratia, globorum dispositio; lucium & umbrarum miracu-

racula, omniumque rerum ideæ ac
 magnes. Circuli mathematicorum
 & lineæ; quibus decircinant Ter-
 ras, tractus maris, cœlumq; profun-
 dum. Tum illa valetudinis curan-
 dæ ratio; illa legum scientia; Illa
 Historiarum amplitudo, per Lectio-
 nem innotescit, ac *Epistolarum* bene-
 ficio etiam optimè explicari potest.
 Tanta sanè est librorum virtus!
 tantæ utilitates! ut animum huma-
 num, mortalium & vulgi sordibus
 ereptum, ad contubernia cœlitum
 elevent, præstantissimis scientiis
 imbuant, omnique jucunditate im-
 pleant ac beent. Quid namque a-
 liud sunt magnorum virorum scri-
 pta, quam *testamenta eternitatis*, *inge-
 niorum symbola*, *Thesauri sapientie*, *vo-
 torum omnium ac cogitationum intimarum
 secreti recessus*, *ubera*, *pignora*. Quod
 si divinarum consideratio rerum
 placet, vide ea, quæ Moses, quæ Pro-
 phetæ,

phetæ, quæ Apostoli, & oratorum
 incomparabilis Christus Jesus di-
 vino spiritu promulgarunt. Si ju-
 stitiæ & æqvitatîs arcana volueris
 cognoscere; instituendus tibi sermo
 erit cum Trebatio, Tuberone, Ul-
 piano, Papiniano, Justiniano, &
 confimilibus omnis honesti & uti-
 lis publici defensoribus. Si valetu-
 dinis tuendæ via & modus & sa-
 pientia arrident animo; En Hip-
 pocratem, Galenum, Theophrastum,
 & post Senertum illum, tot medi-
 corum five principes, five Filios.
 Si amore & cognitione virtutum
 ardes? Socrates, Plato, Aristoteles,
 Cicero, Seneca, Prudentiam & do-
 gmata monstrabunt. Si seculorum
 acta & gestorum magnitudinem,
 capaci pectore volueris concludere?
 tum vero adire & consulere licebit
 Persarum & Medorum Herodotum;
 Græcorum Tucydidem ac Xeno-
 phontem; Romanorum Livium,
 Cæsa-

Cæsarem, Salustium, Florum, Tacitum, Polybium, Velleium, Valerium, Dionysium. Gothorum Johannem, Olaum, Loccenium, Schef-ferum. Germanorum Cornelium, Plinium, Marcellinum; Danorum Saxonem, Aventinum, Nauclerum, Crantzium, Sleidanum. Polonorum Cramerum. & quis omnes Historicos gentium, tam brevibus lineis coarctet. Carmina si possis; inspi-ce Homeri Sapientissima eloquia, Pindari candorem, Hesiodi elegan-tias, Virgilii majestatem, Ovidii venustam gratiam, Horatii doctri-nalia, Statii gravitatem & reliquam tam immensam Poëtarum sylvam. Id uno verbo dico; *Religionis negotia, legum sacra, principem acta; rerum publi-carum consilia, molimina gentium, mores populorum, bene vivendi præcepta, revelat & aperit Bibliotheca elegans, tum Lectio fructuosa, attenta, frequens, tempestiva, stabilis, cauta, libera, prudentissima.*

§. 4. *Lectiōnem ipsam ac cognitionem*
Scriptorum, sequitur MEDITATIO,
calor doctrinae, eruditionis vigor, me-
moriae aetrix, ingenii horreum.

Utinam Præclara juvenus
 hoc tam nobile Præceptum vellet no-
 tare; exceptasq; per *Lectiōnem* ideas,
 per *auditionem* faces, ventilare: tan-
 tosq; ingenii & judicii thesauros, assi-
 dua meditatione, intimis sensatio-
 nis organis concredere. Tunc fortè
 pauci suam ossitantiam, suam insci-
 tiam, suos juveniles annos, tam ma-
 le collocatos, & fero, & misere deplo-
 rant. Hæc est illa doctrinarum
 anima; illa magistra solidæ eruditio-
 nis; ille fons perennis opulentia; un-
 de manant prudentia; flumina, dex-
 teritatis maria, vapor orationis,
 & rationis rectæ agilis promptitu-
 do. Cernimus arbores altitudine
 sua cœlos tangere; in longum &
 latum ramos extendere; Foliis
 C um-

umbrosas, floribus venustas, fructibus fecundissimis purpureas: id in ipsis facit naturæ operatio, succorum digestio, balsaminus spiritus in meditullis operans; tum ventorum susurri, exterius æstu, gelu, aura, veloci flatu agitantes molem. Eandem naturæ solertiam in perficienda *Sapientia* debemus imitari. Est enim *ingenium* nostrum valde debile, *memoria* quoque fluxa & inconstans; præsertim si interventu aliarum cogitationum turbatur; tunc sane facillime insculptas bonarum præceptionum imagines amittit, easque quæ per *Lectionem* & *auditionem* comparavit, velocissimo casu deperdit. In tanta ergo nostræ infirmitatis miseria, grande adjumentum ab ipsa habemus *meditatione*; sine cuius auxilio difficulter consequimur *Scientiarum abdita, prudentiæ arcana, Sapientiæ mysteria.*

§. 5. *Post oculorum & ingenii operam, aurium ac judicii subsidia, requiritur quoque manuum labor, conjunctus cum discursu intellectus. estque nihil aliud quam indefessa STYLI EXERCITATIO.*

Hæc quam sit gratiosa & utilis, copiose docet magnus ille Schæferus, toto capite decimo tertio, in libello cui titulum dedit, *De styli exercitiis*: ubi pariter *Veterum ardorem, cautionem & diligentiam, fideliter explicavit.* Enimvero illi, non tantum scriptionem esse magnopere necessariam judicarunt; Verum etiam loca lucubrationibus suavia, hortos, sylvas, amœna fontium elegerunt; ut vigor ingenii, alacritate & pulcritudine aëris, terrarum, fluminum, & omnis jucunditatis inspectu accresceret, incrementaque gloriosa caperet: Sane vero, prorsus

notanter scribit *noster* Tullius : *Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis precepta perceperint, quidquam magna laude dignum, sine usu & exercitatione, consequi possunt.* Videmus venatores crebro exercitio sic temperare canes, ut prope modum omnia illorum iussa exequantur acriter: insectantur feras, aquaticas aves glandibus perfossas, deferunt in manus Heri, excubias agunt bonorum, Domino fidelitatem, non jurant sed servant; & quis uberem parvi animalculi prudentiam ac sagacitatem explicare valet. *Videmus* generosam equorum sobolem, illud martis fulmen! illud operum nostrorum instrumentum! omnia militiæ munera prompte & intrepidè obire; quotiès ad conferendam pugnam se accelerant gentes, toties tamquam ad conviv-

vivi-

vivium progreditur equus, rotat caput, movet jubam, gressus glomerat, & saltando quasi tripudiat: Mox fulmineo oculo ruit in aciem; hos ungulis quatit, illos dentibus dilacerat, alios mole virium prostermit. Non timet laborum molestiam, non aspera locorum metuit, non ad fremitum bombardarum horrescit, non hostium turmas formidat. At vero unde habet illam generositatem? fortè à continuo *exercitio*, discursu, lucta, motu. Si ad exercitia humana veniendum, esset; En nautarum filios! noñe naves prodigiosas, cum gemitu undarum euro velocius circumagunt, ac obliquo rectoque cursu. stupente Nephtuno, fluctuum vim, aquarum imperia, ventorum mugitus & praelia, eludunt; jamq; ubi opus est, per feros discurrent, guber-

nacula flectunt, vela colligunt, per
 funium gradus in altum repente e-
 lati, iterum a rudentibus foliorum
 instar pendent, levissimoq; motu se
 erigunt & in instanti, conversis ve-
 stigiis sese demittunt. Totam istam
 solertiam debent *usui*; nam a pue-
 ro, in cognoscenda indole maris, in
 tractanda nave, in intelligendo O-
 ceani fluxu ac refluxu, in motus
 marium & ventorum dignoscendo
 genio, *artem, intentionem & studium*
 locarunt. Pari modo debet *exerci-*
tationi incumbere *Epistolarum Scri-*
ptor, ut possit de rebus omnibus,
 intrepide, expedite, compte, copio-
 se loqui. Hinc grande illud &
 salutare præceptum literata juven-
 tus altè pectori inscribat: *Quotidie*
stylo aliquid temporis dandum. Quo-
 tiens cum cura Præclaros scri-
 ptores legimus, quotiens animus
 eo

eo igne calet, memoria turget, judicium discurrit, colligit, concludit; totiens ad scribendum accingant sese laboriosæ manus. Subiunt haud dubie acumen styli, *verba* ex recenti lectione florida, *sententia* penetrantes, *res* magnificæ, *compositio* suavis, grata, spirituosæ. Vix crediderim, Tullium, Plinium, Scaligerum, Antonium de Guevarra & inimitabilem illum Erasmus, tanta mente, tanta fide, tanta facundia, tot epistolarum elaborasse agmina, nisi crebro usu genium firmassent, adversus onera temporum.

§. 6. *Finis Exercitationis est imitatio, seu conformatio orationis ad genium emendatè & floridè scribentium.*

Hoc præceptum, satis bene illustrat Edon Neuhusius, in suo Gymnasio Eloquentiæ: cujus quidem

discursum, quamvis prolixior sit, totum tamen exscribere volui; ut sciat juvenus, quantum momenti in IMITATIONE sit positum; sic autem pergit ille Belgarum doctissimus:

De Publio Scipione Africano aliisque civitatis Romanæ Principibus proditum est, quod quoties Majorum suorum imagines in larario positas intuerentur, toties res præclare ab ipsis gestas in memoriam revocarent, & earum sese cogitatione ad ejusdem gloriæ similitudinem studio quodam & æmulatione conformarent. Ita studiosa bonarum literarum juvenus imaginem Eloquætiæ, eruditissimorum hominum stylo expressam & perpolitam, oculis proponere debet, ut quotidiana illius contemplatione dictionem suam ad præscripti artificii exemplum componere ad discat. Igitur quoties Eloquentium authorum scripta & commentationes legit, ipsa oratorii opificii lineamenta considerabit, colorum variorum speciem & ornamenta suo posita loco notabit, totius operis structuram partiumque compagem animad-

vertet:

vertet: quæcunque aut in verbis elegantiâ; aut in rebus perfectio dignitasque fuerit, studiose & solenter observabit. Qvi in exterâs proficiscitur regiones, patrios diuersarum gentium cultus notat, locorum & urbium situs attendit, hominum mores, Rerump. leges, civitatis habitum curiose inquirat. Qvi in opulentam venit domum ædificii structuram intentis oculis perlustrat, suppellectilis apparatus & collocationem decorâ contemplatur, quid descriptum in parietibus, quid signatum in tabulis, quæ hominum bestiarumve in vitreis fenestris, aut vasis porcelinis expressæ imagines, in memoriam desiguit. Qvi in hortum accedit omni florum fructuumque genere vernantem, flosculum oculis grato colore adblandientem decerpit, herbam suavi odore fragrantem vellet, cerasum prunumve dulci sapore gulam præritantem degustat. Non minus adolescentes, peragentes præstantium authorum libros & in ipsa Eloquentiæ recepti penetralia, ornandæ formandæque dictionis artificium observare oportet.

Neque sanè exiguum ex istà operà fructum percipietis. Ita namque continget, ut adpropositum benè dicendi exemplum, tandem & ipsi bene dicatis, eosque qui ingenii lumine & eloquentia præstiterunt, orationis vestræ similitudine effingatis. Consecutus est illam suæ solertiæ mercedem *Demosthenes*, qui descripto septies *Thucydide*, observatoque ejus in dicendo artificio, vivam *Thucidis* effigiem in se ipso expressit. Consecutus *Cicero*, qui cum *Græcorum* dicendi rationem diligentissime notaret, *Demosthenis* vim, *Platonis* copiam, *Isocratis* gratiam repræsentavit. Consecutus *Virgilius*, qui multumque diligenterque in *Homeri* libris versatus, divinum Poëtæ ingenium & carminis majestatem aut æquavit, aut superavit. Hinc patrum & nostra memoriâ *Bembus*, *Longolius*, *Muretus*, *Manutius* aliq; *Ciceronis*; *Erasmus* & *Melanthon Terentii*, *Lipsius*, *Seneca*; *Vidas*, & *Sannazarius Virgilii*; *Bucchananus Horatii*; *Hessius* & *Stigelius Ovidii* stylum dictionis quadam similitudine retulerunt, & totus verò, *Thomas*, *Lombardus Fulgentius* & illa *Monachorum* barbaræ ætatis agmina;

quia

quia nullum in Latinis auctoribus Eloquentiæ artificium ad quod omni se mente componerent, annotarunt, ita prodigiosè, obscurè, contaminatè scripserunt, ut in tradendis rebus & explicandis, oratione, judicio caruisse, & infantissimè garrivisse videantur. Incredibili homo voluptate frui sibi videtur, cum propria in domo ad sui foci ignem assidet, & sua partum industria cibum comedit. Non minorem sanè in literarum studiis delectationem sentimus, cum ex præstantissimis auctoribus observato dicendi & ratiocinandi usu, proprii laboris fructum percipere, cum est usus, licet. *Quam* est acerbum, si pedibus tuis insistere nequeas, alienis humeris inniti? *Quam* molestum, si propriis oculis cæcutias, vicinorum lumine uti! *Quam* miserum domestica laborantem penuria aliunde vitæ tolerandæ subsidium pudenter solliciteq; corrogare! Tam grave onerosumque est virum literis deditum, nulla observationum suarum opera adjutum cum scribere aliquid aut dicere voluerit, tum primum hinc inde excurrere, & aliorum labore & industria suam inopiam sublevare. *Romani*
quæ

quidem Principes in Consularis aut 'Præ-
 turæ petitione vulgi gratiam aucupantes,
 Nomenclatores apud se habebant, quorum
 ore suo quemque nomine appellabant. Sic
 illud literatorum genus agit, quod cum ni-
 hil ex recondito Annotationum suarum si-
 nu & cella quasi promptuaria depromere
 valeat, in extrema rerum verborumq; pe-
 nuria, alieni oris & laboris subsidium mu-
 tuatur. Quod dum dico. *Calvisius ille*
Sabinus, cujus Seneca meminit, risum mihi
 proritat, qui cum ignarus ipse esset, & glo-
 riam tamen ex literis quæreret, multo do-
 mi servos alebat, de quorum ille doctrina
 tanquam de sua se jactabat. Igitur exceptos
 ex ipsorum ore versus recitabat, convivas
 insusurratis quæstiunculis exagitabat, ad
 res omnes, de quibus obortus esset sermo
 edoctus ab adstante servo, respondebat:
 stultus qui eadem ratione peculium & sa-
 pientiam domino quæri putabat. Illum
Satellius ad luctandum secum provocatum,
 cum exoleti corporis confectas vires que-
 reretur, non ille pide arguit: *Noli*, inquit,
Sabine, valetudinem tuam culpare, qui ser-
vos habes tam validos, cumq; multos. Calvi-
 sius

flo similes sunt otiosi illi præstantium scri-
 ptorum lectores, qui cum nullos domi sua
 industria observationum acervos constru-
 xerunt, quoties proferre aliquid in me-
 dium volunt ad auxiliares aliorum copi-
 as confugiunt, suæq; inopiæ lacunas emen-
 dicata hinc inde stipe difficulter explent.
 Quod si in istos Satelliis incidere cavilla-
 tor; *Huius, diceret, homines res eximia*
retrusaq; eruditionis, qui libros habetis o-
mni eruditione instructissimos. Omnes
 liberalium artium disciplinæ, omnes ma-
 ximarum rerum scientiæ, omnis recte a-
 gendi ratio vitæque conformandæ præ-
 cepta, observatis exemplis & notato præ-
 cellentium authorum usu initium sum-
 pserunt, factoque per illorum vestigia pro-
 gressu sensim ad perfectionis suæ terminum
 pervenerunt. Neque quisquam unquam
 in aliqua arte eminuit. qui non observata
 propositaque sibi peritorum hominum o-
 pera, ad eam similitudine quadam expri-
 mendam omnes animi sensus fixos erectos-
 que detinuit. Atque in eo homines Natu-
 ram ducem sequuntur; quæ cunctis rebus
 magnis & præstantibus hanc legem indicat
 ut

ut quæ in excellenti admiratione gloriaque
 elucerent, ea nec repente, nec universa se
 profunderent; sed lenioribus prætexta ini-
 tiis ab exemplorum observatione exor-
 dium caperent. His insistens vestigiis
Augustus Imperator si quæ involendis u-
 triusque linguæ authoribus, exempla aut
 præcepta publicè privatimque salubria
 occurrerent, diligenter annotabat, & sæpè
 ad verbum excerpta ad civitatum & exer-
 cituum rectores mittebat, ut ad illorum
 præscripta & monitione Remp. governa-
 rent. Fortè illam legendi, observandi-
 que consuetudinem à *Cæsare patre* tra-
 xit, qui cum adolescentulus esset; ut quæ-
 que digna memoria in authoribus ad ma-
 num veniebant, ea excerpta studiosè in
 Adversariis describebat, quæ Collectanea
 ipse appellavit. Nec in extrema quidem
 senectute Cato hoc industriæ genus ne-
 glexit, qui multorum facete dicta, quæ
Προφθίγματα vocantur, in unum librum
 collegit. *Plinii* verò incredibilis fuit in i-
 sta studiorum contentione diligentia, qui
 nihil unquam legit, quod exciperet:
 cum nullum librum tam esse improbum
 diceret,

diceret, ut non aliquem sui usum præberet. Neque *Avicenna* quidem ab isto labore abhorruit, qui inter legendum si quid ignotum sibi prius reperisset, in libello *ἐκλεκτῶν*, quem assidue secum circumgestabat, annotavit. Pari annotatae descriptaeq; lectionis industria *Africanus Xenophontem*, *Alexander Mammææ F. Platonem* & de Officiis *Ciceronem*, *Alexander Macedo Homerum*, *Virgilius Ennium*, *Virgilium Augustinus*, *Augustinum Carolus Magnus*, alia aliorum libros pervolverunt. Et ne ex recentiore ætate hominem nostri coeli prætermittam. *Rodolphus ille Agricola*, qui ex multorum annorum caligine primam ad rectè Differendum faciem accendit, *Plinii historiam naturalem*, & *Plinii junioris epistolas*, & *Quintiliani de Oratoria institutione libros*, ita attente studioseq; legit, ut non tantum res dictionemq; eorum memorabilem; sed libros integros descripserit quos cum Platone & Cicerone perpetuos vitæ viæque comites secum circumtulit. Scilicet experiundo cognoverant præclarissimi viri, nullam in lectione positam esse utilitatem,

tem, nisi absolutissima authorum commentatio & opera artificiosa observaretur, ad cujus lineamenta & figuram res ipsa nostras conformaremus. Sed scire cupiatis, Adolescentes, quid illud sit quod maximè admodum in bonorum authorum lectione sit observandum. Mira fuit *Lydi illius Artemoni* fatuitas, qui in Cræsi intromissus thesaurarium, ut quod vellet secum auferret, ad conspectum prodigiøsæ opulentiz obstupescens, cum quid potissimum sumeret, ignoraret; ad aurum rude & impolitum accurrebat, namque illicò, os, aures & omnia corporis cava auri ramenti opplebat: ita ut nec cognosci ob insolitum habitum; nec progredi præ impedimenti & sarcinæ ponderosa posset. † † †

Utinam allegatione hujus dissertationis, tam facundæ, tam necessariæ, tam gratiosæ, aliquid possem efficere apud succrescentem in laudem patriæ sobolem, tunc sane me eam descripsisse non pœnitet nec piget.

CAP. QVARTVM

DE EXTERNIS ADIUNCTIS EPISTOLARVM.

§. I. *Inter Externa Epistolarum adjuncta, numeratur primo Proloquium: quod nihil aliud est, quam honorifica compellatio ejus, ad quem scribimus.*

Circa hoc negotium, duo potissimum solemus observare; mentionem nominis, & additionem salutationis, quæ, *Candida vetustas* non malo usu conjungebat. Hoc modo M. T. C. Lentulo Procofi: S. D. Plinius suo Trajano, ista abbreviatione S. P. D. *salutem plurimam dicit.* Græcorum id more Romanos fecisse novimus, & hodie quoque iisdem utuntur eruditi, ut ex actis seculorum constat. Isocrates Macedonum Regi Philippo χαῖρειν, id est *Gaudium* vel *Salutem* precatur. Alii utuntur isto ὑγιαίνειν *sanum esse.*

D

He-

Hebræorum sapientibus ; & in his
 solenne fuit Paulo, illam apprecatio.
 nē præmittere, *Pax Christi*, quæ Theo-
 logis deinde multum placuit; donec
 & illam adderent formulam *Emanu-
 el*, h. e. *Deus nobiscum*. Quæ omnia
 bene & piè se habent. Si vero mo-
 derandus stylus est, ad usum nostri
 ævi; tunc sane prudenter dispici-
 endum, quid cuiq; dignitati, genti,
 ætatibus conveniat. Hodie, si Po-
 liticas intuemur Epistolas, raro no-
 men præpositum invenimus; ejus
 loco potius solennes compellendi
 Formulas. *Augustissime Cæsar; Sere-
 nissime Rex; Sanctissime Papa; Celssis-
 sime Princeps; Cardinalis Eminentissime;
 Reverendissime Episcopo; Abbas, Prælate;
 Admodum Reverende Theologe; Adfessor
 Nobilissime, Amplissime; Consultissime Ju-
 ris Doctor; Experientissime Medice; Do-
 ctissime Philosophe; Prudentissime Consul;
 Magister Clarissime; Ceteri inferioris
 ordi-*

ordinis Cives, *Ornatissimi* titulo, *præstantissimi*, *Candidi*, *Prudentis*, *honorati*, *contenti* esse solent.

§. 2. *Jam vero circa distributionem titulorum nos valde cautos esse oportere, svadent & ratio, & candidissimæ civilitatis leges.*

Simplicitas veterum, in titulis distribuendis erat satis moderata; Inde Aug. Cæsar, ad licentiam illam, ut opprobrium suæ Majestatis cohorrui. Post ejus fata, ritus temporum, alios mores invexerunt; & tunc cœpit Plinius, *Trajanum* appellare *Imperatorem sanctissimum*; & id quidem non sine judicio. Mox quasi è divite adulatorum penu, in consuetudinem abiire propemodum infinitæ figuræ compellendi omnis ordinis & gradus homines: Circa quorum delectum vehementer hortor esse vitandas offensiones; sitq; quilibet in hoc officio exhiben-

do castus, moderatus, liberalis; non tamen proterve satyricus, qualis ille fuit, qui Theologum Pontificium, appellavit *Hereticorum Malleum*. *Archidux* vox Romana quidem non est, periculo tamen nequaquam caret, negare hoc illis velle, quibus debetur. *Reverendissimus* pariter auctoritatem classicam non habet, usurpant nihilo secius Lipsius, Casaubonus, Vossius. Scilicet varias formas, cum quolibet tempore induant illustrium Virorum tituli, quos variare & invertere non cuivis permittitur, monente Vossio lib. de vitis sermonis lib: i. 16. Hac occasione commendamus Juventuti non malum Præceptorem, Frederich: Becchmannum, qui, de dignitatibus *Imperatorum, Regum, Pontificum, Principum, Ducum* &c. eruditum librum usibus literati orbis nuper commodavit. Magistratum vero & officialium

ficialium cujuscunq; gradus & ordinis tituli, quo schemate, quæ serie, sint disponendi, docet prudens talium elegantiarum Politica, quolibet fere die, apud tot terrarum gentes, satis variabilis. Modestissime adire Reges, eosq; in plurali adloqui, Barclajus & alii monstrant: Cives vero, Gnatonico stylo, tanquam *tricipites cerberos*, adorare, à stultitia non multum aberit. Nonne (vavissimo risu delectant istæ compellendi deliciae: *Saluto Vos Reverendissime Marcolphe, quid agunt Vestre Dominationes?* Hos mores, hanc stolidam ambitionem, svaviter castigavit Claudius Memmius, in Epistola ad Archiepiscopum Johannem à Lipie: *Sine me, inquit, Tecum Præsul Scientissime, Latini Sermonis Majestatem retinere; Facessat inter nos nova ista titulorum servitus, qdæ seriem sermonis abrumpunt, sententiam sæpe contorquent, Et animum*
per

*per tot flexus advocant, ut hodie facilius
 Deum alloquaris, quam hominem. Cui
 vir ille doctrina maximus, animo
 pariter & stylo tam Romano re-
 spondet, ut satis appareat, in priori-
 bus illum literis, invitum ritibus mo-
 ribusq; ætatis, indulgisse. Credo tales
 ineptias non modo literatos in um-
 bra; verum etiam Eminentiores in
 luce publica viros, oppido damna-
 re; utpote quorum mentibus in-
 scripta sunt illa doctorum judicia:
*Absit Error, absit vanitas, ne salutatio sit
 vel loquacitate molesta, vel assentatione
 parasitica, vel affectatione morosa: ne quod
 diximus in fronte, pessimum sit omen
 Epistolæ, si statim à vitio fecerit auspi-
 cium.* Itaque dum vani irrifores
 festivis calamis ambientium cupi-
 ditatib⁹ adulantur, licebit cordatiori-
 bus ingenitam lingvæ gratiam vin-
 dicare. Atqui pro istis tam putri-
 dis solennitatibus; *rogamus Vestram*
*Excel-**

Excellentiam; optamus ut Vestra Amplitudo sit salva: dabimus operam ut Vestra Nobilitas nostram observantiam intelligat: paulo commodius scribamus: Hoc beneficii genus Excellentiss: Tuonomin deferre libenter velim. Faxit Deus, ut Illustriss: Tuo Capiti omnis felicitas adfulgeat. Dabo operam ut Tanto Viro, meum, quo ad vivo, constet devotum officium: si delectat curiositas accurata, evolve actorum publicorum tabulas: In quibus locum non ultimum tenet Leonis ab Aitzema Historia Pacis; ubi Singularia invenies, quæ Tullii temporibus non erant in usu. Quod ipsum benè & sapienter notavit, ille, in Eloquentia hoc ævo longè celeberrimus, Christianus Weisius.

§. 3. Sunt & aliæ externæ Epistolarum attributiones, utpote valedictio, subscriptio, complicatio, obsignatio, ipsa denique inscriptio: de quibus singulis, hac notamus. Ut

Ut à salute ordimur, sic valedictione claudere Epistolas solemus. Græci veteres usurpabant: *εὐτύχη* *felix esto*, item *ἔσσω* *Vale*. Quæ Romanis quoque frequentata, quemadmodum ex hisce clausulis videre est. *Vale recte; bene vale; Cura ut valeas; communem valetudinem fac eures diligenter: Sit tibi cura tua valetudo. Age curam valetudinis Tue. Etcet: quæ diligenter in Institutionibus suis Epist: collegit. noster Erasmus.* Est & alia acceptio hujus vocis; Etenim prisci mortuis quoque dicebant Vale: Ita Poëtarum Princeps Virgilius Pallantem affatur.

*Salve eternum mihi maximo Palla,
- - - - - eternumque Vale!*

Ovidio quoque variis in locis, hæc phrasis placuit: sic 6. lib. Metamph:
Supremumq; Vale pleno singultibus ore dixisset - - - - - 5 lib. 7.

Mutua dum licuit reddebant dicta Valeq;
con-

conjuncti dare simul.

& lib. 10.

*Supremumq; Vale quod jam vix auribus ille
acciperet, dixit.*

lib: Fast: 4.

*Osculaq; applicuit, posito suprema feretro
Atq; invito, Frater adempte Vale*

Aliquando maledictionis significacionem quoque Vale obtinet; sic Terent: *valeant qui inter nos diffidium volunt* h: est. Ita a nobis discedant, ut nunquam ad nostrum revertantur aspectum: Ceterum qui plenam vim verborum *Vale, salve & Hæc* cognoscere desiderat; consulere potest Barnabam Brissonium de Solennibus P. Rom: formulis; & quidem librum in ordine Octavum; nobis enim ad alia veniendum est. *Christiani* solent addere felicem divinæ gratiæ & protectionis appreciationem, simul salutem uxori, liberis, familiæ, notis amicisq; dicere. Politici dum de statu publico loquuntur sic solent claudere, *De his videri*

*viderit magnus ille rerum humanarum
 rector ac director; cui Te Tuosq; animi-
 tus commendo* Lip. Ep. 63. Cent. 2. *Mi-
 nas iterum hic audimus & apparatus:*
*Deo rem committo, qui publica ista ex
 sui nominis & numinis gloria dirigat &
 Te mi Ortelli seruet.* Frequens est & ille
 mos, annum, diem & locum, quando
 scribuntur & unde mittuntur lite-
 ræ, signare. Hoc Græci per Olym-
 piadas mensesque: Romani per
 Annum conditæ urbis ac sæpius
 per consules, tum ut diem etiam
 adiicerent, per *Calendas Nonasq; ac
 Idus* computabant. Sic Datum 4 Ca-
 lendarum Junii i. e. quarto die ante
 Calendas Junii five 28 Maii; hic e-
 nim quatuor diebus antecedit ipsas
 Junii Calendas. Annus vero sic à
 Tullio signatus legitur, Calendis
 Februarii M: Messala & M. Pisone
 Coss. qui erat annus urbis conditæ
 692. Locus, nam raro horam nota-
 bant,

bant, non semper exprimitur si in-
 tuta sunt tempora; sin secus occur-
 rit Datum Romæ; scriptum Man-
 tuæ sive è Mantua: Holmiæ, Aboæ,
 Ex arce nostra, Tusculano, Musæo,
 Castris, &c: Subiici quoque Episto-
 lis hac ætate plerumque solet *nomen*
scribentis cum officiosa obsequiorum
 declaratione, ut si ad consulem in-
 ferior aut æqualis scribat *Amplissi-*
me T. Dign. Servus N. N. fidelis
 amicus; vel perpetuo amore devin-
 ctus N.N. si par fuerit. Per alium
 quoque alios salutare plane solenne
 fuit & manet, fit illud apud erudi-
 tos his modis: *Attico nostro multam*
ex me salutem dicito. Uxorem tuam ac
liberos mellitissimos omnes meis verbis
salvere jubebis. Generum mea causa sa-
lutabis officiosè. Parentem optimum meo
nomine salutabis diligenter. Totam fami-
liam tuam per Te meis verbis salutatam
dolo. Amicis omnibus communem ex me
salu-

salutem dicite Complicationis varia & multiplex est inventio, quadrata, oblonga, major vel minor, consuetudini gentium ubique terrarum correspondens. Post obsignationem cera, vel bitumine cocto, additur Inscriptio; quæ & nomen, & dignitatem, & officium Personæ cui destinatur, complectitur. Harum varias species ad Imperatores, Reges, Magnates, Curias, Consistoria, Collegia, tum privatos homines, pete ex quotidiana praxi & consuetudine temporum.

CAP. QUINTUM

DE STYLO EPISTOLARI

§. I. *Per Stylum hoc in loco non intelligo aliud quam habitum orationis, quo scilicet amictu, in publicum prodire debet Epistola.*

Multi iiqve doctissimi seculorum viri, ab hoc scriptionis genere, Eloquentiam floridam

dam, ornatum justum, & acumina
penetrantia segregant; quasi iste
apparatus sit Oratorum proprius.
Quorum quidem rationes, in se
tam eruditae, nequaquam conte-
mno, illud saltem, quod olim ce-
cinit Poëta

*Gratior est pulchro veniens è corpore
virtus,*

Ad præsens negotium puto me
posse non incogitanter applicare;
Habeant ORATORES suam Pompam
majestatem, numerorum gradus &
& dignitatis eminentiam; servant
VATUM Principes profundam sua-
dam & insigne decus: Teneant in-
stitutum excellens & florentissi-
mum HISTORICORUM MAGNATES.
Ego in hac sententia maneo: Epi-
stola eo apparet laudabilior, quo
matronali bysso, colore vivido, ci-
vili elegantia; potius, quam mere-
tricia larva, scabiosa facie, deniq;
turpi

turpi ac rabuloso fremitu, sistit se spectandam ingeniis Prudentium.

§. 2. *Debet itaq; stylus Epistolaris aptari, partim ad materiam, quæ explicatur; partim ad ingenia scriptorum; partim ad personas, ad quos mittuntur, quorum & dignitatis, & auctoritatis, cauta habenda est ratio.*

Hanc legem circa characterem Epistolarem plano & evidenti discursu hoc modo explicat Erasmus Rotherodamus: *Qui in Epistolis unum aliquem characterem vel requirunt vel præscribunt, id quod ab eruditioribus etiam quibusdam video factum, ii mihi nimirum de re tam multiplici propeque in infinitum varia, nimis anguste atq; arcte videntur agere. Neq; sane ita multo minus absurde facere eos existimo, quam si sutor omni pædi ad eandem formam crepidam velit consuere: aut si pictor quodvis animal iisdem lineamentis, iisdem coloribus conatur pingere: aut*

Sarci-

Sarcinator consimilem vestem pumilioni
aut Giganti tribuere studeat. Negant
Epistolam ferendam esse nisi quæ intra ex-
ilem dicendi figuram sese contineat: nisi
quæ illaborata dissolutaq; fluat, & omni-
bus contentionis nervis careat: nisi deni-
que brevitæ ipsa Epistolæ nomen mere-
atur potius quam voluminis. Hanc for-
mam si quis suo quodam instituto sequi
malit: ut sæpe numero pro ingeniorum va-
rietate, aliud scribendi genus alii magis
arridet: cum hoc equidem non admodum
pugnabo; sit enim per me suum cuiq; pul-
chrum Verum si eam nobis ita præscribit,
ut vel solam vel optimam haberi pote-
rit: cum argumentorum species non mi-
nus sunt innumerabiles quam Mun-
di illi Democratici, & nullum fere argu-
menti genus non recipiat Epistola & nus-
quam oporteat orationis habitum, cum ar-
güenti genere dissidere, qui quæso potest tã
infinite rerũ varietati simplex sermonis ca-
racter accommodari? Quem quidem ut vel
maxi

maxime alioqui per se optimum deligas, fieri tamen non potest, ut idem ubiq; optimus esse videatur. ego tum unamquamq; orationis figuram optimam, existimo cum maxime in loco adhibetur: tum pessimam quoties juxta priscum Græcorū adagionem τὸ ἐν Φανί μύρον, hoc est, in lente unguentū admiscuerimus. Atq; hec eruditio abunde satis in summa dicta fuerint. Ceterum literatoribus istis quibusdam trivialibus, ut multo indoctioribus, ita non paulo magis importunis pingviore (quod ajunt) Minerva & per partes satis faciendum esset sed hoc indoctum doctorum genus & illiterata Literatorum turba, Literariis in ludis hodie præcipuè regnat, & tanquam in sua tyrannide phalarismum quendam exercet. Nec alia mens fuit Græcorum Demetrii, qui illas Epistolas adsurgere faceret, quæ aut Regibus mittuntur aut Civitatibus. Quare concludit; non usq; quaquā veram esse eorum sententiā, qui absolute negant: Epistolam, alium quam tenuem admittere characterem.

§. 3. *Antequam definitio, quæ figura dictionis cuicunque Epistolarum generi competat: non inutile erit ex Rhetorum placitis repetere, triplicem illam orationis formam humilem, sublimem & magnificam, tuam, qualis cujusque genius sit, explicare.*

Non ignoro stylum pro diversitate materia, infinitas propemodum induere formas; ita ut appareat jam sublimior & vehemens; modo submissior & ienis; iterum minaci colore iracundus; nunc lætior, limatior, amabilis; aliquando diligens, dulcis, facetus, candidior & fusus; mox bellatorius, cōcitatus, pugnans & gravis; tandem varius, argutus, dolosus & penetrans. Nec illud me latet, stylum pro diversitate eorum qui scribunt esse, vel Poëticum liberum, fustum, pictum, metrorum legibus inclusum; Historicum, sincerum, cordatum, judiciosum, æquali gratia
E pro-

profluentem : *Philosophicum*, purum, tersum, securum, nullis calamistris, nullis terminorum obscuritatibus perplexum. *Oratorium*, nervis, vi & efficacia ubiq; plenissimum; hæc inquam & talia, non penitus cognitionem meam fugiunt. At verodum tot formas, tot vultuum ipsius styli imagines contemplor; singulaq; examino ad normam *juncturae, Ordinis, periodorum, ac numeri*; Se-positis tot scriptoribus, tanta ingeniorum diversitate, libero spiritu, Tulii amplector sententiam; qui characterem styli tantumodo triplicem fecit: *Humilem, Sublimem, Magnificum*: verba ejus hæc sunt: *Tria sunt omnino genera dicendi, quibus in singulis quidam floruerunt. Nam & grandiloqui, ut ita dicam, fuerunt, cum ampla & sententiarum gravitate & majestate verborum vehementes, varii, copiosi ad promovendos & convertendos animos instructi & parati:*

rati: Alii levi & instructa & terminata: Et contra tenues acuti, omnia docentes & dilucidiora non ampliora facientes, subtili quodam & pressa oratione limati. Quibus mox adsentitur recta ratio; nam Humilior sermo puritatem, candorem, elegantiam amat: Sublimior dictio amœnitatem floridam & solennitatem cum delectatione addit; Magnificentior apparatus robur, fulmina, splendorem gloriosum eligit, amplectitur, ostentat. Jam vero quæritur; Quæ styli imagine scribi debent Epistole? Circa hoc punctum relictis aliorum opinionibus, meam sententiam candide pronuncio.

§. 4. Epistolæ Theologicæ ut res tractant mere divinas, illæque tam ardua religionis veræ negotia, ita necessum est characterem earum alium esse non posse quam infucatum, gravem, adamantinum & pro genio scribentium varium.

Lege & considera Apostolorum ad varias Ecclesias ablegatas Epistolas; quamvis omnes super unum angularem Lapidem Christum fundant suos discursus, sua colloquia; quæ licet profus & plane in fundamento fidei conveniunt, directionis tamen ratione, tum populorum ad quos mittuntur, vel simplicitate vel acumine discrepant. Sic Apostolus Paulus in Epistolis ad Romanos subtilis est: Ad Corinthios doctrinalis; Ad Ephesios reliquasquæ gentes placidus; Ad Hebræos tonans & magnificus: utpote qui cultum & pignora à Deo oblata, vel neglexerunt protervè, aut contempserunt stolidè. Pari fere modo cætera, quæ ad cognoscendum Numen, ad venerandum Christum, ad amplectendam S: S: gratiam ad servandum ordinem in Ecclesia & Politia, posteris communicarunt
 Aposto.

Apostolorum singuli : In sanctorum quoque Patrum & plurium Theologorum placitis, qui super æternitatis fundamentum pie & caste ædificarunt, multas Epistolas invenes, constanter ratione rerum scriptas, quamvis in stylo, magnam varietatem deprehendes.

§. 5. *Epistola Politica, quoniam spectant Regnantium honorem, Regnorum Gloriam, tum virorum civilia tractantium negotia, consilia, actus; idcirco Orationem decora suavitate fluidam tum moderatione venusta amant.*

Carolus Paschalius præter *Cognitionem Juris & Notitiam Historicam* etiam in Politico desiderat *artem dicendi*: profectò Politici nomen tribuere illis qui Eloquentia carent, qui nec loquendo nec scribendo, ad minimum alterutro modo negotia civilia prout par et opus est expli-

explicare nequeunt, nulla idonea
 ratio permittit. Eumvero si is est
 reponendus in numerum pruden-
 tium, qui regere consiliis Populos, e-
 mendare judicio gentes, combina-
 re per confœderationes imperia, co-
 ram Regibus, coram Senatu apte
 dicere potest, quid dicendum de
 illo, qui Epistolis svasoriis & Hor-
 tatoriis bella extingvit, pacem con-
 firmat, societates combinat, ami-
 citias componit, Regum & Rerum-
 publicarum dignitatem ac sanctita-
 tis eminentiam conservat. Lycur-
 gum laudat Plutarcus, quod in re-
 pub: gerenda, *actu juxta & oratione si-*
ve tum verbis factisq; magnificus erat. Ego
 inter Schemata dictionis Politicæ,
 audeo ponere præter judicii recti-
 tudinem ratiocinationis expeditum
 acumen, tum intelligentiam rerum
 civilium, promptam & profluen-
 tem, non tam sermone quam scri-
 ptis

ptis Eloquentiam, perspicuitate notabile, nativa simplicitate illustrem, congruenti dignitate splendidam, tum sanguine plenam & auctoritate commendabilem. *Hac demum Oratio vere civilis est, quæ virtutem suam intimis negotiorum Civilium rationibus, & naturis actionum aptissime dexterimeq; conformat; ut notanter loquitur idem Bœclerus in dissertatione de Eloquentia Viri Civilis, cujus sapiens discursus, ut & Augusti Buchneri super idem argumentum cogitatio, Politica ingenia, in hoc negotio, mirifice juvant.*

§. 6. Epistola Pomposa sectantur ut plurimum stylum solennem, gratiosum, magnificum, Et quidem eum, quem supra sublimem appellavimus.

Qui sensum habent illustrem, facile vident me, de quotidianis illis schedis, ne cogitationem qui-

dem suscipere; sed de eruditorum & verè sapientum elaborationibus loqui; quas dum inter se conféro, examino, dijudico; intelligo & miror, quam generosa facundia certant cum Panegyristarum intentione, affectu, gloria.

§.7 *Epistola Familiares*, quoniam ad amicos plerumq; scribuntur; idcirco sermonem imitantur quotidianum; inde plana gratia delectant legentium animos.

Cum Ennodius vir longe celeberrimus legem Epistolarem poneret negligentiam; Et sapiens Romanorum Seneca Hallucinationem atque illaboratum sermonem: Credo ambos tunc cogitasse de habitu *Epistola familiaris*. Ex isto fundamento non male Keckermannus videtur inferre: *Sermo tum demum verè familiaris est, cum ingenuus & simplex est, & cum*
non

non habet affectus vehementiores aut affectationem quandam. Ita quoque Epistola similitudinem majorem habitura est cum familiari sermone, si in ea eluceat simplicitas quadam ac ingenuitas, & affectuum lenitas. Concludo igitur cum Bohuslao Balbino, ex illius judicio de studiis humanioribus: in levi argumento ad amicum latine loquere, cetera amor & prudentia dictabunt: nimirum humilis figura heic omnino locum habet, isto tamen salis temperata grano, ut anxietas morosa absit, ut scopæ dissolutæ nequaquam appareant, ut orationis imago sit conformata planè ad speciem Epistolarum Tullii ad Atticum. Quod si vero de amici fide dubitas, ejusque ingenium per literas volueris explorare, consule nostrum Claramontium, qui te forte docebit, acuto stylo & occulta satyra ludere: Verum enimvero, abstrusa est hæc

Philosophia nec nisi paucissimis
cognita.

§. 8. *Est quoque solenne inter Magnates
potissimum & acutos politicos, formare
Epistolas per characterismos musicos,
ziphras arithmeticas, & characteres
alphabeticos, &c.*

Sed quoniam hæc, ut ita dicam
contechnatio, meum captum supe-
rat; neque commodum invenerim
ad illam artem manu ductorem,
qui tantum aulicum profundum me
quondam docuit, proinde præstat
tacere, quam male loqui de ar-
gumento abstrusissimo; consu-
lere tamen possunt ingenia sciendi
avida Athanasii Kircheri Infor-
mationem Principum, ejus Musur-
giam magnam; tum Caspari Scot-
ti Magiam Crypto-graphicam, à
pag. 40 ad 90 usque; ubi hoc ar-
canum satis evidenter evolvit. Tu-
tissimum

tissimum tamen est sincere & candidè agere in omnibus, eoque stylo negotia explicare, quo ea olim exposuere Politicorum Phænices *Josephus & Daniel*, qui post ea tempora, vix pares habuerunt in mundi latitudine: nam ut *vera prudentia* planitatem & veritatem sectatur; sic *astutia*, nescio quomodo se occultat, ut ferocius imperet, ac in clades mortalium surgat.

§. 8. Solenne quoque est magnis Ingeniis carmine constringere, versuq; delicato Epistolas ostentare.

Magna est Poëmatis, acutè & floride concinnata svada. In qua assurgere paucis datum est; scio tamen e recentioribus per plurimos *Grotios, Heinsios, Taubmannos*, &c. heic excellere; candida vero vetustas, inter aliorum opera, *Horatianas Epistolas & Ovidii Heroidas*, singulari arte con-

conscripta, nobis invidere nequaquam voluit.

§. 10. Tandem exp'orare velim quolibet, quid valeat, quidve recusat ferre; cum enim cuique homini, suus sit impressus indolis character, ita frustra propria natura obnititur.

Elegans & amabile quidquid ex proprio; Vscosum vero & invenustum, quod ex alieno nascitur, ait ille. scil: ad utilitatem cujuscunq; ingenii perplurimum refert, ut in teneris annis, ad hoc quisq; institutum applicetur, ad quod videatur tota natura propendere. Multi dum sursum deorsum volvunt omnia, *suas actiones pulchras predicant*, suis studiis & inventis, quamvis ridiculis, oppido blandiuntur; putantes hinc immensam ipsis advenire laudem. Sed quantum opinio talibus, temeritate vana luxuriantibus, imponit, tantum quoq; honoris ipsis decedit penes prudent-

prudentes. Dum in Parnasso deliberatur, *de remedenda multitudine librorum*; Illam sententiam pronuntiavit Collegii Præses: *non sit injuria mundo, quia sponte vult decipi: tum vero regessit Adsefforum proximus, comburenda esse scripta inutilia.* At Apollo mitiori manu putavit tractandum esse hoc negotium, timendum casum ne universus orbis concepta flamma, totus in cineres abeat, adeoq; persuasit adstantibus, vile esse chartæ pretium, fumi vero, quod post busta pagellarum relinqueretur, prorsus nullum. Applaudebatur mox Heliconis concessus: Caput Confistorii vera Pronunciasse; adeoq; inepta scripta quæ vix quidpiam habent salis, relinquenda vulgaribus ingeniis: qui nihil probant, nihil intelligunt, nec aliud aucupantur, quam famam ineptam. Illustria vero Opera, Excellentioribus mentibus reservanda quæ fundamenta capiunt, quæ anatomiam singularum

Et omnium partium didicerunt exercere,
quæ sepositis subtilitatibus, quodlibet. Scho-
ti, tum involutis scholarum laqueis ac stul-
tis calliditatibus, constanti animo, germa-
na Oratione, rebus fecundissimis, Dei
gloriam disseminant, regnorum honorem
conservant, Doctrinarum sacra promul-
gant, populorum saluti invigilant. O
 egregia Juventus! O studiosi! no-
 tate has simplices lineas, ex interi-
 ori adfectu hoc loco signatas. Nam
 ut nulla orbis plaga est, quæ non
 aliquid boni generat, sic nullum in-
 genium adeo desertum invenitur,
 quod non aliqua dote ornatum est.
 Ille ad Theologiam, hic ad jurispru-
 dentiam, iste ad Medicinam; alius
 ad Philosophiam, ad Historiam, ad
 Elogia condenda, ad Oratoriam, de-
 niq; ad ipsâ Poësin inclinât. Et in his,
 ad *Elegias* alij, nonnulli ad *Epigramata*
 incitantur: summa huc redit; ponderet
 quilibet naturæ præstantiam & quo
 toto

roto impetu feratur, excolendi deinde isti igniculi, ut feliciter in flammis surgant, ardeantq; clarissime.

CAPUT SEXTUM.

EXEMPLIS CONFIRMAT PRÆCEPTA,
SUPERIORI CAPITE TRADITA.

§. I. *Ut in Naturali scientia vana est præceptionum moles, nisi roboretur solida experientia: sic ineptum foret, ea præcepta circa stylum epistolarem dedisse, quæ evidentibus exemplis non possunt firmari. Cape ergo schemata Epistolarum Theologicarum, scriptarum olim à Luthero.*

UTriusq; formam legere potes apud Sleidanum, circa initia libri sexti. Particulas excerpimas istas, In literis ad Regem Angliæ, observationem merentur hæc: *Doctrina sua caput illud esse; quemadmodum fide per Christum nos oporteat fieri salvos, qui nostrorum scelerum*
pœnam

pœnam collo, cervicibus & corpore suo toto sustinuit, qui pro nobis mortuus ac resuscitatus, cum patre in sempiternum regnat. Hanc esse Prophetarum & Apostolorum omnium doctrinam: Eo posito fundamento, docere se, quæ sint charitatis officia, quid invicem nos oporteat alteri præstare, quomodo sit obediendum magistratui, & Evangelicæ professioni omnis accomodanda vita. si quid in ea doctrina sit impietatis & erroris; cur eum non demonstrent adversarii? cur se nec auditum, nec indictum damnent atq; proscribant.

Quod pontificatum Romanum & ipsius omnem clientelam reprehendat, eo facere, quod illi diversum à Christo & ab Apostolis doceant, quæstus & emolumentum causa, quo videlicet omnibus reliquis imperent, & in summis deliciis belluentur: Adhunc enim scopum cogitationes illorum omnes atq; facta dirigi. hoc etiam vulgo sic esse notum atq; testatum, ut nec ipsi quidem negare possint.

Quod

Quod si mores emandarent, nec alieno
 rum dispendio & injuria, vitam hanc du-
 cerent ignavam atq; turpem, facile pos-
 se dissidium sedari. Germanie Principibus
 ac civitatibus non paucis dogmata sua pro-
 bari, qui beneficium hoc Dei reverenter
 agnoscant: cupere se plurimum, ut &
 ipse in eo numero censeatur: quod vero
 Caesar & quidam alij contra se moliantur
 non esse novum. Davidem multis ante
 seculis prænunciasse, futurum, ut reges
 atq; populi contra Dominum & Christum
 varia meditentur, & imperium ejus pro-
 jiciant: sibi quidem ad ejusmodi scriptu-
 ra loca respicienti, mirum etiam videri
 ullum esse Principem, qui faveat Evan-
 gelii doctrina. Vide jam, ô corda-
 te lector! quam solidum primo po-
 nit suæ religionis fundamentum;
 quod sane in hunc usq; diem, distur-
 bare nequaquam potuerunt infero-
 rum portæ, & rabies tot furentium
 hominum. Deinde religionis pon-
 ti-
 F tifi-

tificiæ scopum evidentè ob oculos
 ponit; monstratque eum pugnare
 contra verbum Dei, contra dogma-
 ta Christi, in carnali luxuria & in-
 eptis cerimoniis tantum consistere.
Tandem sibi gratulatur; quod ejus
 doctrina placeat omnibus cordatis,
 adeoq; non mirum Diabolum cum
 sua secta in Christum insurgere,
 cum ista jam sint dudum prædicta,
 in collegio sanctorum. Extat & alia
 Lutheri Epistola ad Georgium Saxo-
 niæ Principē; in hæc verba concepta.
 Sese exacerbari magis atque magis, hancq;
 esse causam cur nunc ad ipsum scribat.
 Orare vehementer ut suam doctrinam op-
 pugnare desistat, non quidem sui causa,
 cui præter vitam nihil auferri possit: sed
 ipsius potissimum gratia, cujus in eo ver-
 satur salus. cum enim certò sciat, doctri-
 nam suam consentire Prophetarum & A-
 postolorum scriptis, ideo se magnopere de
 ipso, qui tam acerbe illam oderit & per-
 sequatur, sollicitum esse. Monet etiam ne
 ad

ad suæ personæ tenuitatem respiciat. Non enim suum hoc esse negotium, sed omnipotentis Dei: licet omnes fremant & indignentur, permanens eam esse doctrinam in sempiternum: eoque magis dolere sibi, quod ipsam ita tumultuari videat & impingere. Stationem hanc non se posse deserere, & quoniam ipsi alioqui gratificari cupiat, orare, ut sibi ignoscat, quod durius quædam in ipsum dixerit: se vicissim præcaturum esse Deum, ut ipse culpam omnem contempti & afflicti Evangelii condonet: neque dubitare, quin sit exoraturus, modo ipse desistat ab incepto, neque lumen illud, orbi terrarum accensum beneficio Dei, conetur extinguere. Nam si pergat ita sævire, imploraturum se gratiam & auxilium Dei contra ipsum; atque ita fore, ut serò tandem intelligat, quid sit, velle Maiestatem Divinam oppugnare: fidem enim habere se firmam & indubitatam promissionibus Divinis, atque ita sentire suam orationem esse potentiorē omnibus artibus & insidiis Diaboli; ad eam quoque se perpetuo confugere, tanquam munitissimum propugnaculum & arcem.

Proh fidem prudentium! quanta gravitate heic insurgit; quanta confidentia pro Deo & vera religione pugnat; quanta animositate meticolosum & oscitantem Ducis animum excitat & reprehendit; quanta denique perseverantia pro Dei Majestate vigilat, ille Theologorum Aquila, ille Doctorum Sol, illud orbis miraculum, ille Cœlestis Angelus volans per æthera, cum æterno Evangelio.

§. 2. *Exempla Epistolarum Politicarum*
tria damus, HEROICUM, CIVILE,
DOCTRINALE.

Primum illud, sive Heroicum, apud Curtium invenies, lib. 4. c. 1. isto filo diductum. Alexander Dario. *Ille cujus nomen sumpsisti Darius, Græcos, qui oram Helleſponti tenent, coloniasque Græcorum Ionias, omni clade vastavit, cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato Græcia & Macedoniæ bello. Rursus*
Rex

Rex Xerxes gentis ejusdem, ad oppugnandos nos, cum immanium barbarorum copijs venit, qui navali praelio victus, Mar-
donium tamen reliquit in Grecia, ut absens quoq; popularetur urbes, agros ure-
ret. Philippum vero parentem meum, quis ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecunie spe sollicitaverant vestri.
Impia bella suscipitis, & cum habetis arma, licitamini Hostium capita. Sicut Tu proxime talentis mille, tanti exercitus Rex, percussorem in me emere voluisti. Re-
pello igitur bellum, non infero. Et Djs quoq; pro meliori stantibus causa, magnam Asia partem in ditionem redegei meam, te ip-
sum acie vici: Quem etsi nihil à me im-
petrare oportebat quod petieras, tamen si veneris supplex & matrem, & conjugem, & liberos sine pretio recepturum te esse pro-
mitto. Et vincere, & consulere vietis scio. Quod si te nobis committere times, dabimus fidem, impune venturum. De cetero, cum mihi scribis memento, non solum

Regi Te, sed etiam tuo, scribere. En specimen Generosissimi ingenii! Illaborata videntur omnia, sed pariter gravissima. Enumerat primò injurias confæderatis Civitatibus Græcorum, Patri, sibi denique ipsi, illatas; Mox triumphat, de maxima Asiæ parte, sibi, armorum vi, subiecta, idque ut retundat superbiam Darii. Statim infundit oleum, *si veneris supplex.* Denique conversis vestigiis imperat & mandat, ut memor sit in posterum, *se, non Regi, sed orbis terrarum Monarchæ,* scripsisse. Cæterum schema civilis Epistolæ, etiam annectere placet: & quamvis liber decimus Plinii Secundi, his abundat; duo tamen exemplaria annotabo; prius continet Plinii consultationem apud Trajanum, de Adjunctione civium. hoc modo: *Lege, DOMINE, Pompeia, permissum Bithynicis civitatibus, adscribere sibi quos*
vellent

vellent cives, dum civitatis non sint alienæ, sed suarum quisque civitatum quæ sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de causis è senatu à censoribus ejiciantur, inter quas nihil de cive alieno cavetur; hi de me quidem ex censoribus consulendū putaverunt, an ejicere deberent eum, qui esset alterius civitatis? Ego quia lex sicut adscribi civem alienum vetabat, ita eiici è senatu ob hanc causam non jubebat: Præterea quia aliquibus affirmabatur mihi, in omni civitate plurimos esse bulentas, scilicet *senatores* ex aliis civitatibus, futurumque ut multi homines multæque civitates concuterentur ea parte legis, qua jam pridem consensu quondam exolevisset necessarium existimavi consulere Te, quid servandum putares. Candidissimè percontatur pectus ingenuum, quid de adjectione Civium sentiet Imperator: Cui mox breviter & regiè respondet Trajanus. *Merito hæsi, Secunde charissime, quid à Te respondendi oporteret censoribus consulentibus, an legerent in senatum aliarum civitatum, ejus-*

dem tamen provincia cives? nam & legis auctoritas & longa consuetudo usurpata contra legem, in diversum movere Te potuit. Mibi hoc temperamentum ejus placuit, ut ex præterito nihil novaremus. Sed manerent quamvis contra legem adsciti quarumcunq; Civitatum cives: in futurum autem, lex Pompeia observaretur, cujus vim si retro quoq; velimus custodire, multa necesse est perturbari. Jam quoq; exemplum Epistolæ doctrinalis subjungimus. Nam cum ingenia illustria, Invidiæ telis semper subjaceant, vocibusq; male feriatorum appetantur, necessum est, ut communiant se adversus iniqua temporum; tum hominum, inscitia & malitiâ pari ubiq; tumultuantium. Atque ut intelligatur Invidiæ indoles, ad ea, quæ doctè commentatus est in suis fidelibus sermonibus Verulamius Baco, adde epistolam Antonii de Gvevara, de latè patent-

tente invidiæ regno, hoc modo adornata :

Scribis vehementer te irasci invidis quibusdam, omnia à te dicta aut facta calumniantibus. Equidè quod molestè id fers ignoscendum tibi puto: quod irasceris, minus recte te facere existimo. *Multo satius est invidiam hominum quam misericordiam experiri.* Omnium vitiorum vetustissimum est *invidia*: de qua primi homines questi sunt & ultimi etiam sub fine mundi querentur. Idem enim, mihi crede, *invidiæ & Mundi* finis erit. Inter Evam & Serpentem, Abelem & Cainum, Iacobum & Esavum, Iosephum & Fratres, Davidem & Saulem, Iobum & Sathanam, Achitophelem & Buium, Amonem & Mardocheum dissidia & Insidias quid aliud nisi invidia excitavit? Multo capitalior illa est invidia, quam quæ ex despectu & contumelia promanat; at invidiæ ne excitio quidem explicetur. Gravius longe & diuturnius bellum fuit inter Romanos & Pœnos, quam inter Græcos & Troianos, hoc enim, ex Helenæ raptu, *contumelia*; Illud, imperii *emulatio* accenderat. Quid funestum

Num illud inter Pompeium & Cæsarem
 bellum conflagavit nisi Invidia? quod scili-
 cet alter parem, alter priorem ferre non
 posset, & Pompeius Cæsaris felicitati; Cæ-
 sar Pompeii auctoritati & magnitudini in-
 viderit. Pauci, meo iudicio, sunt, quæ o-
 mnia vitia habeant; sed Pauciores qui o-
 mnibus careant. Probo invidetur; impro-
 bus aliis invidet: sicut vitium hoc vix quis-
 quam effugere possit, dum eo vel alios in-
 festat, vel ab aliis infestatur. A
 Mendaci cavere tibi potes, si cum
 eo nihil loquaris; A superbo, si lu-
 bens ei cesseris; ab ignavo si contemnas,
 à guloso & lurcone, si mensam eius fugias;
 ab Iracundo, si à iurgio abstineas; ab a-
 varo, si nihil ab eo petas: at invidiam ut-
 cumq; fugias, nunquam tamen effugies,
 immo quanto magis illam fugeris, tanto
 acrius te persequetur. Nulla arx tam mu-
 nita est in quam non introrumpat; nul-
 lus tam excelsus murus, quem non trans-
 cendat; nulli tam profundi cuniculi ad
 quos non penetret, nulla tanta potentia
 cui non sese obiciat; nullus homo quem
 non invadere audeat. Esto; in uno homine
 omnia hæc insint, forma Absolonis, Salo-
 monis sapientia, Azaelis agilitas, Cræsi opu-
 len-

lentia; facundia Ciceronis Iulii Cæsaris
 felicitas; Traiani iustitia & quid non? Ve-
 re dico, quanto plures & Maiores in ipso
 dotes agnoscentur, tanto pluribus & vali-
 dioribus Invidiæ telis impetetur. Lupus
 pecori insidiatur; Corvi cadavera sectantur;
 apes flores circumvolitant & populantur,
 homines pecuniam & opes quærunt; *In-*
vidia felicitatis est Comes. Est enim natura
 fere ita comparatum, ut quemadmodum
 miseris & afflictis condolemus, ita fortuna-
 tis invidemus. Non cicutæ Socratis sed
 virtuti non Ciceronis exilio sed Eloquentiæ;
 non Pompeii fuga & cladi sed immaturis ho-
 noribus & magnitudini; non Catonis quo
 se tranfixit gladio sed constantiæ, non
 furcæ Polycratis sed perpetuæ felicitati, non
 Cæsaris vulneribus sed dominationi quis-
 quam invidet. In eo mirum est quam se
 humani animi prodat malitia, quod pauci
 sunt qui afflictos sublevant; at multi qui
 suos ipsorum amicos delicere studeant &
 proculcare. Quisquis es, quantumcumq;
 felix ne tibi unquam persuade majorem ad
 tuas opes quam ad vicinorum Invidiam fo-
 re accessionem. Ecquid Didace huic tu
 quæ-

que Invidiæ collegio seu fraternitati nomen dare cupis? Age sis, appende libræ ceram, & in societatem hanc venire ne recusa, in qua fideles & infideles, præsentés & absentes, divites & pauperes, vivi & mortui reperiuntur. Invidiorum præcipuum munus vivos sepelire & exhumare sepultos. Quæ privilegia ipsorum sint & consuetudines, quæris? Aliquot accipe. Non illis in sacello aut alio certo loco conditus aut status est conventus sed domi suæ desidentes, aut ubicumq;, depræhensi sacris deæ suæ operantur. Non pauperibus illi, sed divitibus dentem impingunt: non prosunt, sed nocent; non dant sed rapiunt; non benè sed malè precantur, non hostes sed amicos ulciscuntur. Verbo dicam, hoc illis peculiare est, ut nec alter alterum ferre, nec inter se nec apud alios verum dicere possit. Quamvis autem alicui forte displicere hæc possit fraternitas Quamvis autem fraternitas hæc siue societas, ob multas quas habet molestias, merito alicui displicere possit: mihi tamen crede, miser est, quisquis in eam non adscribitur. Quem enim invidia præterit, eum certum est à fortuna quoq; negligi ac præteriri Themistoclem ferunt

ferunt rogatum aliquando. Ecquid tristis
 esset, respondisse, eò quod id ætatis nihil
 dum gessi civium meorum invidia di-
 gnum. Siciliam pessimi tyranni fere con-
 tinua serie male habuerunt: adeo ut ne-
 sciam utrum ob septem suos, quos produ-
 xit sapientes, beator Græcia; an ob tot
 quas passa est tyrannos infelicior Sicilia
 habenda sit. Ex iis unus moriens filium
 monuisse dicitur daret operam, si beatus
 esse vellet; ut ipse nemini sed omnes ipsi
 inviderent. Non tyranno, sed sapientissi-
 mo viro digna hæc vox est. Id enim vo-
 luit virtutem summo studio sectandam
 sed vitia fugienda esse. Ex his opinor in-
 telligis causam tibi nullam esse ut alio-
 rum invidia doleas: multorum quæ præ-
 stare ut illa te sequatur, quam felicitas te
 fugiat, aut tu, cujus illa utriusque co-
 mes est, virtutem deseras, aut ab illa de-
 seraris. Novarum rerum hic nihil est,
 nisi hoc scire tua interest, quemadmo-
 dum apud vos Invidia regnum tenet, ita
 calumniandi & maledicendi libidinem
 adeo tyrannicè apud nos grassatur, ut nec
 Regi, immo nec ipsi Deo pacat; Vale.

§. 3. Ex pomposis adducemus fragmentum ex dedicatoria Viri sapientis, bonarum literarum fautoris maximus Kircheri ad regem Hispaniae; denique consolatoriam quandam.

Eum Principem ad perfugium amat Philosophia, in cuius sinu presidioq; latere secure, lucere clare, pugnare fortiter, quiescere cum dignitate possit: Commode igitur sese nostra recipit in Illum quem sustinet nobilitas, pietas firmat, ambiunt laurea, coronant palma, virtus tegit; adeo ut quod ad firmamentum stabile, quod optant alii ad ornamentum illustre, quod amplum ad victoriae spem aut securitatis, illius non patiatur dignitas desiderari, quo me singularis humanitas advocavit. Ut rem tamen aperiam ingenue, non tam ut vincat quod est cupiditatis, quam illius dicata obsequio serviat, quod est officii, nostra ad illum Philosophia accedit. Venit traditura quod debet. non petitura quid non meretur.

tura

natura legibus obtemperat, non ambitionis; hanc enim audire meum, istam implere illius potestatis est; non legis; quam dum accipit, quod offert mea tenuitas, facit quod postulat cupiditas. Ut enim philosophia nihil majus à me exigere potest, ita neq. illa optare quidquam honorificentius, quam ut in illius sinu longis defuncta laboribus & periculis conquiescat. Optandum sane, ut singula hæc verba, aureis & æternitatis stylo insculpta essent omnium Regum, Principum, & Magnatum mentibus; tunc haud dubiè feliciori amplexu manus jungerent pax, candor, fidelitas. Sequitur nunc Athanasii Kircherii dedicatoria, Arcæ Nœmicæ scrutinio præmissa, quæ ita sonat.

Arcam sisto Tibi, Rex Maxime, arcam dico, non Pandora fanaticis Deorum muneribus locupletatam, non Mausoli Regis opibus cimeliisq. confertam, non Crassi inexhaustis opulentam Thesauris, cate-

*rasq; haud absimiles, quas suis affinxit
 Regibus fabulosa antiquitas; Sed Arcam,
 qua quicquam Mundus, non vidit gran-
 dius; Divinius nihil, nihil Mortalium
 admiratione dignius, cujus Architectus
 fuit DEUS Opt. Max. Nöe faber, Moses
 interpres: quam deinde omnium seculo-
 rum scriptores, qua sacri, qua profani,
 fecundo calamorum profluvio immensis
 laudibus toti divulgaverunt posteritati. Nos-
 se vis hujus Arce Epigraphen? Illa est
 mundi miraculum, Geocosmi compendium,
 totius viventis sentientisq; Naturæ semi-
 narium, pereuntis mundi asylum, re-
 nascentis felix fortunatumq; auspici-
 um. Hanc ego, omni quæ possum submis-
 si animi contestatione ante sublime Majesta-
 tis Tuae solium supplex & venerabundus
 depono, veluti Monarchiæ Tuae; qua patet
 Orbis universus longè latequè exporrectæ
 absolutum omnibus numeris prototypon:
 Operum praegrandium munera non nisi
 supremos in Orbe Monarchas, quorum
 Tu*

is & Iustitia sua jura excercent; atq̃ a-
deò Æstatem hic torridam, alibi horri-
dam brumam, justī ponderis equilibria
Tua in Monarchia experiaris; Nunquam
Tibi recentes Viola, Rose, Lilia cessant su-
um spirare odorem, fructuum peregrini cœ-
li cupedia, Tuae nunquam desunt Mensæ.
Noë veluti in Zootropheio quodam omnes
quæ cœli ambitu continentur, animanti-
um species sue conclusit Arca; Verum e-
nim vero quæ Noë strictim, Tu Rex Sum-
me in Tua Monarchia sparsim tenes. Si
deniq; Opum Divitiarumq; ubertatem pe-
nitius expendo, Tibi sunt aurei sine fun-
do montes, Argentei sine termino colles,
uti recte Poëta non nemo:

- - - Tibi victus subdidit Afer,
 Littora; Te metuit Ganges; tibi turbidus
 Indus

Volvit opes; uni Americæ tibi viscera pandis
 Fœta auro, quo semoti confinia Mundi
 Non cessas ditare Tuo.

Queis probe expensis, sanctè jam affirma-
re ausim, nihil in antecedentium tempo-
rum

rum Historiis quidpiam aut Monarchia
 Tua potentius, aut amplitudine diffusius,
 aut opum immensitate grandius, verbo,
 Divina Dominationi (si ita loqui fas sit)
 propius observatum fuisse. Hanc Tibi
 granditatem incomparabilem Majores Tui
 fortium gestorum Heroës Ferdinandi,
 Caroli, Philippi & Cæsares & Reges stu-
 pente Mundo pepererunt. Quid enim
 ab Orbe Conditio Munto inlaruisse dici
 potest, quam novos & nē famā quidem
 notos detexisse Mundos, nova novis ad-
 jecisse Regnis, Orientem Occidentemquē
 Austrum & Aquilonem Tuæ se fecisse pote-
 statis; & quod omnibus excellentius est
 incredibili Divina gloriæ studio acquisi-
 torum potentiam Regnorum DEO Opt.
 Max. subditam in ovilis augmentum &
 amplitudinem Christo subjugasse, tanto
 per Orbem Terrarum animarum & fru-
 ctu & lucro, quantum non dicam sperare
 sed ne credere quisquam sibi persuadere
 potuisset. Quorum quidem omnium Tu

Rex Maxime ex alto Heroum sanguine
 prognatus & Princeps, & Heres minime
 degener; cum Talia de Te efflorescentium
 in tantilla etate virtutum specimina jam
 dudum dederis, ut extra communem
 hominum sortem, spiritus Heroicos vel ex
 ipso Magna & Augusta Matris Tuae lacte
 suxisse videaris, Matris inquam ANNÆ
 serenissimæ Regine, Parentis Tuae quæ
 pari felicitate ex præcelsa Austriacorum
 Caesarum prosapia exorta, etiamnum Or-
 ba & Regni & thori conjuge, magnis ta-
 men & grandibus rebus intenta in tanta
 exulceratione temporum hostiumq; ma-
 chinis, cogitationi fœminei masculum in-
 dens animum quanto se Sola ingenij robo-
 re, quanto consilio, prudentia ac Religio-
 nis ardore, in administranda Monarchia
 se gesserit, orbis novit & obstupuit. Haud
 imparem rerum gerendarum telam Tu
 ordiri videris Rex Maxime, dum de vi-
 vida indolis Tuae letitia, de matura in
 tenello corpusculo prudentia, de præcoci
 ani-

*animi fortitudine, verumq; recte agenda-
rum dexteritate, de Te quidpiam huma-
na sorte altius Mundus sibi polliceatur,
atq; adeo thema paulatim dictare incipi-
as, quod acerrima Historicorum ingenia
quandoq; sit defatigaturum. Quæ quidem
uti summa admiratione celebrare non se-
mel audiui, ita quoq; nescio, quo felicio-
mine isthoc Monumentum veluti gloriæ
Tuae prodromum gloriosi Nominis Tui
immortalitati consecrandum censui Cedro
perennius;*

*Quod non imber edax neq; Aquilo impo-
tens*

Possit diruere aut innumerabilis

Annorum series & fuga temporum.

*Vale Rex Maxime Augusta Domus & Or-
bis delictum, vive in spem magnam Deo
Regnis, Religioni Catholica, Tibi.*

*Nonne jam, ex florida hujus de-
dicatoriæ Eloqventia, nervis, acu-
minibus, complexuque rerum, men-
te concipere potes, vera esse ea, quæ
supe-*

superius, de facie pomposarum Epistolarum, diximus. Tandem CONSOLATORIAM quoq; addimus, olim ad eruditissimū amicū transmissam.

Si qualicunq; sermonis genere lenire possem illam doloris magnitudinem, quam ex optimi filii discessu nuper acciperas Parens; Sanè vero officium illud libenter susceperem, nisi ejusdem luctus acerbitas me pariter involveret, confunderet, & ferè non diceret: utpote cui magna ex parte notæ erant adolescentis vigor, primitiæ judicii, & honestarum rerum amor. Interea tamen, cum jam ad illa loca delatum sit tam charum pignus, ubi non tantum ardor & studium perficiuntur, pietas & virtutes ceteræ præmium habent; verum etiam vivere incipit, postquam mortem cum vera vita commutavit; nostrum esse arbitror, casum hunc, moderatè ferre, & in contemplationem paulò altiore aciem mentis intendere. Quando vulgares illas & noxias plantulas tempestas vehementior rapit, nullas causas habet hortulanus cur magnoperè dolat, utpote

potè quæ ad quemlibet cespitem & ubi q;
 locorum crescunt; at prætiosa herbarum
 dum vel æstas adurit, aut humor suffocat,
 vel frigus enecat, meritò tunc angī debet
 animo, quia totius anni & tantorum fru-
 ctuum jam perijt expectatio. Eodem ferè
 modo, quando vulgaria cadunt mancipia,
 siue voluptatis illa fuerint, siue divitiarum,
 siue honorum sibi nunquam competentium;
 talium manibus nemo ingemiscit; quoniam
 illa secta in prolixam seriem patet,
 & natos habet natorum, tum & eos qui
 nascuntur ab illis. Sed cum mortis vehemē-
 tia in germina, de quibus bona foven-
 tur auguria, debacchatur; tum vero lu-
 gent qui plantarunt, gemit virtus, lachry-
 mas emittit publicus rerum status; quasi
 intelligat perire suum florem, sua gaudia,
 suam gloriam. Quid nunc multis voca-
 bulis incipiam describere caducas rerum
 humanarum mutationes? hæ enim ambo-
 bus nobis multò accuratius notæ sunt,
 quam iis, qui omnes suas actiones vol-
 vunt inter valdè stabiles polos, *speculum*
 nimirum & *pectinem*, & interea tot somni-
 ant deliria, tot fingunt aureos montes,

tot imaginaria decircinant miracula, quot
vix capere potest orbis alter & alter. Hi
profecto in ipsa fragilitate æternitatem si-
bi figurant; Nos vero simpliciter judica-
mus ipsa mundi elementa, è quibus omnia,
tam cœlestia quam sublunaria sunt com-
posita, ob qualitatum discordiam, ad istam
metam continuò pugnando properare, *ut*
simul moriantur. Dierum Rex, SOL ille,
noctem per vices admittit, tanquam testa-
tricem suum aureum jubar obfuscari pos-
se: & quamvis identidem nobis gratula-
mur de tanti fulgoris splendore, dum ab
ortu in occasum magno ignium comitatu
amictus ambulat; erit tamen punctum,
quo immensa illa claritas resolveretur in il-
las tenebras, quæ nunquam illustrari pos-
sunt. Luna noctis regina cum universo
stellarum choro, jam abit, jam redit, jam
adparet, jam senescit: quibus lanè vicissi-
tudinibus, cœlestium corporum vanita-
tem constantissimâ inconstantia enarrant.
Nec sua prælia omittunt annorum tempo-
ra, vernalem gratiam interturbat æstatis fer-
vor, eum rursus diffiat autumnus horror,
quem iterum conficit hyemis rigor: omnes
vero

vero discordi concordia canunt, *nihil quidquam est stabile*. Animalia quæ silvas pererrant, vel aquas inhabitant, aut alias per æthera volant, continuo ortu & occasu nobis nostra fata ob oculos ponunt. Omnis camporum gratia, omnis arborum honor, omnes plantarum deliciae, tripudiante coelo, folia expandunt, flores explicant, dulciq; balsamo aëra replent. At vero dum cadunt nimbi, dum ruunt grandines, dum furit ventorum boreas, in cineres fatiscit illa pompa, iste tot svavitatum apparatus. Datur liquor quo mollescit adamas; datur vermis qui aurum trebrat; datur pulvis qui ferrum rodit; datur hostis, qui vehementi clade saxa & montes scindit & comminuit. Nos homines, quibus in omnia imperium concessum est, qui acri judicio terrarum sacra & oceani evolvimus miracula, qui stellarum notamus motus, conjugia, effectus; qui orbem disponimus, & sancta æternitatis mysteria piè meditamur; nos inquam, eodem die quo nascimur, sinistra manu *vanitatem* salutamus & amplectimur, dextram vero *mortis* porrigimus, illudque

tædus cum eo pangimus, *quolibet momen-*
to ejus sequi imperia. Cujus quoque ma-
 gna est & auctoritas, & gravitas, & furor.
 Non occæcare valet ejus grandævus ocu-
 los sceptrorum fulgor, non terret gene-
 rositatem illius clava Herculis, vel Xer-
 xis numerosa gentium unda; Principum
 mandata, Theologorum minas, Juris con-
 sultorum rescripta, Medicorum remedia,
 Oratorum facundiam, Poëtarum cantica,
 æquè ac pauperum abjectam conditionem,
 ridet, spernit, conculcat. Proinde cum
 tam rigida sit fatorum lex, ut velut ma-
 gnes omnia trahat ad mortis metam, æ-
 què videtur naturale parentes amittere fi-
 lios, ac natos genitoribus orbari; quoni-
 am debitum hoc ex æquo omnes mor-
 tales obligat. Itaque O Parens, quod tibi
 jam, id mihi propediem contingere potest.
 Deus vitæ & mortis præses, nunc hunc,
 nunc alium, mox me, & aliquando Te ad
 sua invitabit palatia; hic enim est finis u-
 niversæ peregrinationis, *revertendum est*
in patriam. Jactatrix Stoicorum secta
 nullius hominis animum angi debere in
 vulne-

vulnere domestico arroganter satis declamitat; quoniam *dolor, nec decet sapientem, nec ipse est utilis.* Non fero iudicium de illa tam grandi magniloquentia, cum magis haud dubiè ambobus nobis placeat Principis Hebræorum & sanum & admirabile exemplum. Cui postquam nunciatum est filium: quem summè diligebat, diem obiisse supremum, exporrecta fronte, lætus & unctus ad Epulas accessit, alacri subinde sermone reptens, *nullis lachrymis revocari amplius potest, nos vero ad illum brevi properabimus.* Sanè vero Amplissime Domine, idem Te & facturum & dicturum arbitror, dum sincerè cogitas, quot mala maturè evasit Tuus tam dilectus DANIEL, & quanta bona jam occupavit. Novi quidem Te ipsum ex prudentiæ illa qua abundas copia, notitiâ historiæ, proluxa peregrinatione & accurata praxi, dudum mundi habitudinem notasse; interim tamen quoniam cæpi tecum colloqui, placet fingere nos in medio cœli & terrarum ab omni corporis pondere liberos ambulare, indeque prospicere infra tellu-

telluris ludibria, supra vero æternitatis gaudia, quæ fide aliàs, per divinam gratiam, quotidie attingimus. In isto obscuro globulo, aquis maximam partem circumfuso, cernere licebit tot casus, tot misérias, tot luctus, tot deliria, tot molimina, tot nugas mortalium; adde tacitam invidiam, quâ unus alterum & singuli omnes conficiunt; adde malorum opprobria & persecutiones, quibus homines se invicem vexant & dilacerant; adde genera morborum varia & timorem mortis, quem tamen nulla effugit mortalitas. Rursus si elevare volumus oculos ad domum Dei, ad Angelorum sedes, ad sanctarum animarum candida collegia. Ibi demum est vera civitas, quam interius illustrat Numinis gloriosa Majestas, inhabitat Salvatoris Christi immaculata sanctitas, circumfulget Sanctissimi Spiritus ineffabilis puritas. adstant Prophetarum & Apostolorum ordines, Martyrum chori & confessorum beata agmina, quæ assiduè præcibus cantillant, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus Zebaoth.* Extra vero adparet symbo-

neqz

lum admirabile : *ab iis qui huc intrant ,
 absterget Deus omnes lachrymas , & mors
 ultra non erit , neq; luctus , neq; clamor ,
 neq; dolor erit ultra.* Olim gentes bar-
 baræ nascentes lamentis, exeuntes è vita
 gratulationibus excipere solebant, & ta-
 men cum ipsis hinc esset abeundum pror-
 sus ignorabant quo tenderent. absit ut vin-
 cat nos paganorum vanitas, utpotè qui-
 bus accuratè notum est, relinqvenda esse
 hæc somnia & permanendum omninò in
 perpetuis vigiliis. Itaque tantò beatior
 Tuus Filius, quo in tanta currentium fe-
 stinatione metam attigit prius, eamq; fe-
 licissimam, quia Deus qui summe bonus
 est, non patitur suos electos hisce sordi-
 bus diu inquinari. Sed fortè nos aliter
 & quidem ita judicamus; qui septendecim
 vivendo annos vix implevit, potuisset o-
 ctoagesimum attingere, sicque senili e-
 logio illustrari. Benè; si interea non o-
 ctoaginta millies millena millia malorum
 exhauriret illiada, quæ regina mundi VA-
 NITAS indies nobis propinat, & tantum non
 inebriat. Priscis temporibus fatemur sapi-
 enti-

entiam, illam honesti naturalis & boni
 publici Dominam Senum pectora inhabi-
 tasse; sed jam cum videt suum numen à
 quibusdam per avaritiam expelli, per ine-
 prias extirpari, per jurgia lites & scurri-
 les jocos contemni, volvavit in animos
 adolescentum, cum quibus prius vult ex-
 tingvi, quam pervenire ad illos annos,
 quos didicit, passione, ignorantia, simpli-
 ci, superbia, tam aureum decus lādere. Fe-
 runt ad Ponti ripas nasci animalia, quæ
 ad lucis ortum incipiunt vivere, ante me-
 ridiem occumbunt, circa vesperam ne ci-
 nis quidem adparet, interea tamen perfecti
 animalis vitam vixerunt. Felix ille incæ-
 tu hominum, qui claudit fata antequam
 libido & libertas animum à mente segre-
 gant. Habet adolescentia magis consummatum
 hominem quam juvenus, quæ per libidi-
 nem; & virilis, quæ per crapulam & stul-
 titiam se sæpius tam turpiter dat, ut meli-
 us fuisset plurimis, aut statim periisse, aut
 hanc lucem adspexisse nunquam. Crede mi-
 hi, *volat alacrius ad alta anima à pecca-
 tis libera, quam illa tanto peccatorum pon-
 dere*

dere obsepta, quæ sæpè ad tartara relabi-
tur. Hæc omnia quæ hætenus enumera-
 vimus, cum benè & rectè se habeant: inde
 colligere possumus, moderatè dolere, hu-
 manum quidem esse, sed luctus omnes ma-
 gnâ constantiâ perferre ac pati, heroicum
 judicatur. Viros decent virilia; in quem
 classem cum Te omninò posuit virtus & e-
 ruditio, cave maceres te ob mortem filii,
 quasi & Tuam deplorates futuram necessi-
 tatem, utrumque enim & securum nimis,
 & valdè est periculosum. Alexander Magnus
 paucorum militum Dux, cum ex taberna-
 culo prospiceret innumerabilem illam Da-
 rii multitudinem, alacri, voce clamabat;
tandem par animo meo periculum video.
 Sic & nos dum factò agmine exundant
livor, meror, mors, hilari voce dicemus:
nihil hæc omnia nocebunt. Pulvillus Ho-
 ratius cum sacra procuraret, tristem ac-
 cepit nuncium filium periisse; curam re-
 ligionis propterea non omisit, sed summâ
 cum alacritate peregit. Fabius maximus
 amisso filio consulari dignitate claro, hi-
 lari fronte prodibat in publicum, ejusque
 memo-

memoriam funebri oratione ampliabat. Omitto Pisonum, Scaurorum, Metellorum, in simili casu gravitatem, cum & consimilia exempla hodiernus dies habeat. Si princeps aliquis rarissimum speculum tibi commodaret, in quo tuam imaginem exactè posses contemplari, & post lustratam faciem, cognitumque habitum, si idem Rex suum reposceret, nonne protervus esses nimis, si cum tam benigno Monarcha inciperes contendere. Deus immortalis dedit Tibi filium, pium, modestum, morigerum, literarum valdè amantem, & tibi per omnia similem; Sed eo fine, ut repeteret suum quando vellet. Cum tanto ergo Numine Stomachari aut profecto aut audax impium foret. Stabit ergo quod immutari nequit, DANIEL FAXEL *mortalium coetibus extremum Vale dixit, jamque inter eternitatis candidatos, Sindone cœlesti amictus radiat; quem propediem sequemur, videbimus, tangemus manu, & osculo charitatis salutabimus. Vale!*

§. 4. *Familiares Epistolas tres hoc loco addimus, unam integerrimi amici ad me; Tum responsum nostrum; tandem argutulam quandam Plinii.*

Prima illa in hæc verba est consignata: *Eruditum opus Tuum, quod apud amicum quendam, de Contemplatione Mundi, vidi, tanta me affecit voluptate, quanta solet is affici, cui fors optima contigerit; ac proinde obnixè peto, ut harum Tuarum lucubrationum me facias participem, in quibus & disputandi subtilitas & multiplex variarum rerum cognitio facile apparet; quorum alterū ingeni, alterum diligentie laudem habet. Et si plures essent tales, non haberent hæc secula, cur inviderent antiquitati. Incumbe quaeso, & literas quantum potes à situ recipe, ne nitor ille Romana lingue ac veræ sapientie, injuria temporum penitus obsolescat; excude semper aliquid novi, quod rem literariam adjuvet & illustret. Et quæ domi habes, fac tandem exeant in*

H

com-

communem utilitatem; atque sic, Te omnino eripies moribus edacis avi, nomenque Tibi eternum vindicabis. Ego quidem, ut Te ipsum ab incunabulis ferme, ita tua omnia amo atq; maxime desidero. Ille autem infirmus est animi ac cupidioris petere aliquid, ita facilem prestare se amicis atq; beneficium, libertatis est & benevolentiae singularis. Igitur paucis te hac de re compello, nam qui ab amicis quod cupiunt pluribus contendunt, injuriam faciunt amicitiae, quasi ipsa non possit quod potest illecebra orationis, necessitudo enim ista sive familiaritas, quae à primis initiis nos intercessit, ac simul cum aetate crevit, me voti mei faciet compotem & audaciam excusabit; Etenim si ad praeiterita ista crepundia nostra mentem revocare libuerit, non pigebit exacti temporis, quod suavem sui reliquit memoriam, à quo hi duo Danieluli integerrimam amicitiam & communia studia coluerunt. Deditici penè literas ego iam in tanto hoc à Musis secessu, ut
vides

vides, quippe qui dudum Academia vale
dixi, eas tn. adhuc summopere amo, & nisi
Tecum confirmanda benevolentia studium
cogeret, non usq; adeo iam humanitate
ac benignitate Tua abuterer. Sed nunc
hisc Vale. Deum veneror ut nuperrimè
hunc ingressum novum annum Tibi cum-
primis, tuisq; singulis, undiquaq; feliciter
decurrere sinat. Saluta singulos quibus
nomen Gyllenstolpii hujus non fastidio
est, præcipuè illos quorum laudes eruditio
ornabit, utpote Dominum Falandrum
Tuum Meumq; intimum, & Dominum
Laurbecchium, aliosq; nobis benè cupien-
tes; Et persuavissimum habe, me ad vi-
ta finem, indefinenter mansurum Tibi, &c.
Huic sic respondebam.

Ex literis Tuis, quas hoc in momento
advexit famulus, id intelligo, Te deside-
rare exemplar Contemplationum Mundi,
quod simplici filo in gratiam nostræ ju-
ventutis non ita pridem emisit. Fateor e-
quidem illud nequaquam tanti faciendum,
quod à tam illustri & erudito ingenio a-

deo magnificè commendetur, utpote quod
 remotis Scholarum nugis, seposita etiam
 omni obscura differendi subtilitate, nudè &
 candidè mentem meam circa harum re-
 rum scrutinium explicat: mentem in-
 quam, auctoritate sacra & profana, sen-
 suum observatione & aliquali experientia,
 firmatam. Quæ januæ sunt haud dubiè
 infallibiles, per quas introimus in arcem
 veræ scientiæ. Interim tamen quoniam ab
 ipsa pueritia, qua nosci & invicem no-
 scere potuimus, candorem Tuum perspe-
 xerim, ab adulatione longè alienissimum,
 sincerum Tuum judicium, grata mente
 accipio, ipsumq; librum jam transmitto à
 tam docto pectore ulterius examinandum.
 Cœterum an plures ingeniosi fœtus inci-
 piam publicare? vehementer ambigo, præ-
 fertim hoc tempore, quo & studia valdè
 florent, & judicia sunt ambigua, invidia
 deniq; in præclara ingenia immanè quan-
 tum grassatur! scilicet suos ludos exercet
 stultitia, quæ in hac Mundi scena utram-
 què paginam complet; cujus nectâr tantò
 minus nos inebriabit, quanto sedulò labo-
 ravimus ejus effugere deliria, vel si mo-
 destius

destius agamus, ejus ridere ineptias. Illud
 vero, coram tam benigno sapientiæ æsti-
 matore, ingenue fateor: me elaborasse in
 iis quæ spectant Professionem meam, O-
 ratoriam; Libellum de conscribendis Epi-
 stolis; tertium de perfecto Oratore; Pop-
 mam de verborum differentiis contraxi
 pariter; deniq; cum videam inter tantos
 viros, Vossium, Scioppium, Vorstium,
 Cellarium, Borrichium, Titium aliosque
 dissidia oborta de lingvæ puritate, & pro-
 prietate dictionis, ista tentavi componere
 in nostro CRITICO; & sic spero me in u-
 sum juventutis sub polo boreo habitantis,
 illis, quæ præcepta & observationem deside-
 rant, ratione verborum, pro modulo in-
 genii mei viam monstrasse. At ratione re-
 rum profundior est meditatio; sed ut hac
 quoq; in parte lineas primas habeant, peten-
 tium desideriis dabo propediem Prudenti-
 am Civilem cum partibus quæ hanc con-
 stituunt, *Ethica* cujus Radix *jus naturæ*;
Politica cujus mater *jus Gentium*. Hinc
 enascitur tanquam truncus, *Notitia Impe-
 riorum*, quem isti ramuli & flores venusta-
 bunt, *scientia Religionum*, *Geographia*,
H3
Histo-

*Historia, dignitatum Virtutum cognitio, & consimilia, quæ manent & manebunt bonarum mentium pabula, pignora, gloriarum templa.** Cum v. ab istis negotiis vacat animus, carmine Svetico, Moralia, vitam Josephi & Historiam Regum Gothicorum interpolabo. Habes meditationum mearum ideam; Jam verò quantum me delectant constantia illa & gravitas, quibus velut sapientissimis symbolis, in memoriam revocas amicitiam illam nostram, quæ cum annis simul adcrevit, brevissimis dici non potest. Macte hac virtute optime virorum! & quem alii premunt & lacerant, & vexant, & mordent, quorum astutiam depictam videbis in libello de ingenio viri civilis; humanitate & fide erige, subleva, anima. Imo, & nunc excusa Epistolæ prolixitatem, quæ nescio quo fato, dum Tecum voluit conloqui, cœpit nimis justo increescere. Vale & semper fave Tuo Danielulo.

Ceterum argutæ familiaris Epistolæ Schema, exhibet Plinius lib. i. Epist. 2. *Olim nullas mihi Epistolas mit-*
tis.

*tis. Nihil est inquis quod scribam. At hoc ipsum scribe, nihil esse quod scribas. Vel solum illud, unde incipere priores so-
leas: si vales bene est, ego valeo. Hoc mihi sufficit. Est enim maximum: lude-
re me putas? serio peto. Fac sciam quid agas, quod sollicitudine summa nescire non possum, Vale.* Heic illud observa-
bit studiosa juvenus, acutum scri-
bendi genium, cadere quam maxi-
mè in ingenia illustria, candida,
suavia, exercitio & eruditione flo-
rentissima: qui amant has delicias,
inspicere possunt præter Apoptheg-
mata Lycost: Erasmi, Casperi Ens
Epidormica, etiam Massenii Ar-
gutiarum libros; Attica bellaria
Pontani; tum quæ Weizius super-
confinile argumentum in sua Ora-
toria & Poësi Politica, satis præcla-
rè adornarunt.

CAPUT SEPTIMUM.

METHODUM FACILIMAM MONSTRAT,
CUJUS DUCTU HOC ARTIFICIUM GRA-
DATIM ADDISCAT ADO-
LESCENTIA.

§. I. Et primo quidem Adolescentibus
propter ingenii imbecillitatem sufficere
possunt breves & perspicuae disposi-
tiones; quas, postquam in versionibus &
variationibus sunt congrui, ad captum
discipulorum adtemperabunt praeceptores:
Si nostrae placent, En illarum ima-
gines.

Dispositio Hortatoria, Parentis ad Filium.
Exordium delineabit familiae opti-
mum statum.

Propositio continebit ipsam adhor-
tationem, ut bonis artibus sedulam
navet operam; pietati nimirum, de-
inde ceteris bonis artibus.

*Confirmatio; ab honesto, nihil sublimi-
us*

us inveniri in rerum humanarum circulo. Ab *Utili*; nihil utilius quam hisce annis, dum viget iudicium, fervet ingenium, memoria capit, optimas scientias addiscere. *A Jucundo*; magnum fœnus hunc juvenilem laborem excipere; cogitet insuper de expensarum in se factarum magnitudine.

Conclusio voto absolvetur: velit Deus filii charissimi fortunare studia.

Dispos: Responsoria ad precedentem Horvatoriam.

Exordium Dicit se ex literis optimi parentis familiæ felicia fata summo animi gaudio percepisse.

Propositio Morigerum animum ad ea quæ ex paterno affectu injunguntur, pietatis & doctrinarum studia, promittet.

Confirmatio addit, se ad tractandas literas naturali impetu ferri, ab utilitate & gloria doctorum stimu-

lari, maximè adhortatione paterna.

Conclusio gratias parenti pro cura & sollicitudine, tum expensarum copia ager, omnemq; felicitatem familiæ adprecabitur.

Dispositio Petitoria.

Exordium: captanda benevolentia à beneficiorum frequentia, inde fretus favori pristino, nunc petatum redire, nec de auxilio dubitare.

Propositio: hic te sacris initiari vel le dices, ac ob id rogabis, velit tuus fautor hoc nomine commodo tuo inservire apud Antistitem.

Confirmatio: repetendæ modestè rationes & causæ, quibus sollicitationis æquitatem monstrabis; inopiam candidè deteges; legitimam ad hoc officium urgebis vocationem, quod in oculis cordatorum palmarium esse solet.

In Conclusionem dices te non dubitare de promotoris fide in hoc negotio expecte-

expediendo, & promittes nunquam occasiones demerendi velle negligere.

Dispositio Responsoria ad Petitoriam

In Exordio mentionem facias allatarum literarum.

In Propositis honestæ sollicitationi tuam opem nūquam defuturam dices.

In Confirmatione recensebis varias rationes quæ te in tanti amici favorem trahunt.

In Conclusionē amicum valere jubebis, & perpetua amicitia te prosequi rogabis.

Dispositio Suasoria. (clarabit.

Exordium pro amico sollicitudinē de-

Propositio persvadebit ut bonos auctores legat, excerptat, imitetur.

Confirmatio producet argumenta ab *utili, necessario, jucundo.* à judicio veterum, neglectis his, non perveniri posse in notitiam scriptorum.

Confutatio solvet ea quæ à scholæ filiis obiici solent.

Con-

Conclusio pro viribus contendet ut persvadeas, & voto quodam claudat, ut factum feliciter cedat.

Dispos: Responsorie ad suaseriam.

In Exord: Amicum laudabis â fide, cura & benevolentia.

In Propositione isto consilio Te per motum ostendes.

In Confirmatione adduces argumenta, per variationem, ad ea, quæ urget amicus.

Conclusio gratiarum actionem continebit, tum petitionem, ut amicus in posterum sibi commendatas res nostras habeat.

Dispositio Commendatitia.

Exordium ab occasione præsentis status summendum.

Propositio & Confirmatio personam commendabunt ab ardore emergendi ê pulvere, â Diligentia, â lectione & iudicio, rogabis etiam ut huic operam & consilia suppeditet Patronus.

Con-

Conclusio, in simili casu tua studia promittet.

Responsoria ad Commendatitiam, ex iisdem fere locis, argumenta petit.

§. 2. *Postquam Juventutis spatia fueris ingressus, tum vero floridior Eloquentia placebit; quam primo ex imitatione, mox laudationum pomposiori apparatu facile addisces; ad utrumq; negotium, hæc communicamus dispositiones.*

Imitationum hæc esse possunt delineationes.

Primo.

Ad imitationem descriptionis Marfyæ, quæ extat apud Curt: lib. 3. cap. 1. Describatur Aura amnis, quod oriatur è certis fontibus, quod terras quas perambulat fecundet; quod propè Halis præcipitatus in obstantia laxa, magnum edat aquarum murmur; inde fluens, Urbem hanc secet, atqve propè arcem in salum effundatur. Jam undarum color, riparum amœnitas, ejus tumor auctumna-

nnalis, & glacierũ conflictus tēpore
vernali, & magna utilitas in adportā-
dis mercib⁹, seriē descriptionis exor-
nabunt. *Secundò.*

Ex occasione verborum quæ ha-
bentur apud eundem auctorem cit:
lib: cap: 2. & 3. institui potest collatio
inter Regis Sveciæ & Daniæ exer-
citum. Danum extolles propter ro-
bur totius Germaniæ & Galliæ, ar-
morum fulgur & novas inventiones,
Ducum undiq; conscriptorum copi-
am, & commeatũ ubertatem. Ubi
ex eadem occasione tangendæ super-
bia Hostis, & jactatrices voces. Sve-
cum laudabis à vigore Regis, Præfe-
ctorum prudentia, patrio milite, ar-
morum non pomposa sed necessa-
ria abundantia, paupertate virtutis
magistra, Justitia causæ & pietate
Regis. *Tertio.*

Ad imitationem Orationis Ale-
xandri, introducatur CAROLUS
XI, ante pugnam in campis Lun-
den-

densibus, milites hortaturus. Uplandos ob inveteratam virtutem. Smolandos Westgothos & Ostrogothos animabit ad retundendas toties sibi illatas injurias. Finnis Martis pullis campum & hostem monstrabit. Dalecarlos luxuriam Dani intueri jubebit, simulq; monebit Colles asperos montium, cum gaza totius Germaniæ & Daniæ, ut jamjam pergant permutare.

Quarto.

Ad imitationem Cap. 11. lib. 3. Describatur horribilis pugna Svecorum & Danorum in campis Lundensibus, illustris Danorum fuga & Svecorum Triumphus atq; victoria: quæ fere omnia, ex recenti historia & tabulis geographicis nota sunt.

Quinto.

Fiat Descriptio Aboæ, juxta lineam Curtianam, quæ extat lib. 5. c. 1. ubi Babylon depingitur. Hic notari debent Vetustas, situs, amplitudo Civitatis; mox specialius explicabis,

bis, montium circa Oppidum coronam, silvarum amoenitates, camporum spatia, tum ædificia, plateas, fora. Adde deinde quædam de Templo & Religione; de curiis & iustitia; de Academia & Schola, palladiis litterarum. *Sextò.*

Cœli instituaturs descriptio ex lib. 4. cap. 7. & 12. Nubium ex lib. 4. cap. 3. & 7. Fulguris ex l. 8: cap. 4. Ex omnibus hisce miscebis pulchram picturam ætheris & aëris, quo pacto, nunc serena facie splendet, nunc lugubri ululatu squalet, nunc iracunda rabie terret mortales. *Septimo.*

Ex occasione verborum, Curtii quæ habentur lib. 6: cap. 4. & 5. lib. 9: cap. 1. & 5: lib. 4. cap. 9. fiat descriptio Silvarum, Arborum, Camporū; ex hisce rursus unum Corpus formabis. Si placet exempli gratia, ex hisce fontibus, depinge insulam Rundfala. sitam prope Aboam.

Seqvun-

Sequuntur nunc laudatoriarum Epistolarum characteres.

MUNDI PRÆCONIUM si placet, illud elaborabis hoc modo: 1. à magnitudine & vastitate immensâ. 2. à pulchritudine globorum, Solis igneo splendore, Lunæ argenteâ imagine, siderum variabili luce, orbis Terrarum gratia longè amabilissimâ. 3. à varietate rerum, lucis & umbrarum miraculis; Meteororum numero & qualitatibus; animalium classibus & discrepantia; omnium corporum amore & odio, deniq; à diuturnitate, harmonia & concentu partium. 4. monebis homines venerari & amare tam amplissimæ machinæ opificem admirabilem.

Deinde LAUS VERIS institui potest 1. ab ingressu Solis in Arietem, quo pacto alta cælorum petit, hyemem fugat, gratosq; ventos cum vernali pluvîâ adducit. 2. à pratorum coloribus. 3. ab ipsis sylvarum gaudiis, congressibus pecorum, avium cantu, fabrica nidorum, pullorum educatione, & amoris vi singulorum pectō-

ra urente. 4. à lusu piscium, vel in aquarum superficie, vel ad littorum brevia, piscationis jucunditate, delectatione aucupii, adeoque totius naturæ rerum inenarrabili amœnitate.

ÆSTATEM pari diligentia commendabis 1. ab ingressu Solis in Cancrum; longioris diei jucunditate & brevitate noctis. 2. ab operatione caloris, qui jam agrorum, sylvarum & camporum madorem benignè exsiccat; 3. ab opimâ agrorum messe, grevitate spicarum, crescentium fructuum gratia, luxuriantium herbarum & florum gloriosa pompâ. 4. à nubium in alto volantium phasibus, coloribus, arcu iridis & miti lapsu pluviarum. 5. ab apum mellificatione, regimine eorum, statu Monarchico & immensis laboribus; tum formicarum industria, vigilantia prudentiq; œconomiâ; tum animalium, quæ jam pingvescunt, indole & tripudiis. Ibi Equus per prata discurrit, hic Bos cornibus superbiens inter arbuta graditur; istie pipiunt pullorum agmina, alibi in aëre varios meandros
 pin-

pingunt insectorum greges; ibi per campos gramina prosternit diligens agricola, hic herbarum fragmina in culmos colligit laboriosa Nympha, alibi distentam vaccam mulget incurvata anus: sed Solis post occasum, quiescunt à laboribus omnia ventia, exceptis noctivagis.

Mox descriptionem AUTUMNI annectere potes 1. ab ingressu Solis in Libram, quo pacto jam diem noctemque dividat in aequales partes; 2. à fructuum copiâ, quibus pensatur totius anni labor; Hic omnis generis frumenta colligit diligens Agricola, ibi excutiuntur poma pyra, nuces &c. alibi ancillarum grex olera comportat, rapas lavat; aromata in fasciculos collecta appendit de trabibus; 3. à venationis jucunditate, diligentia sagittariorum, sagacitate canum, astutia, cursu, alacritate in invadenda prædâ; hic Ursus prosternitur, ibi Leo conficitur, aper dilaceratur, alibi pellita animalcula glandibus icta cadunt de ramis, istic coturnices gregatim capiuntur, Perdices

laqueis implicantur, avicula cetera visco adherent. 4. à piscationis fructu. 5. Nunc vina corda latificant, calidiorem haustum temperat cervedisia, nunc laborum fructum experitur bilaris agricola; sed in aëre furit ventorum rabies, ornatum depopulatur arborum, exundationes Oceani causatur, mirasq; inducit Mundo confusiones.

Tandem descriptio HYEMIS subjungatur. 1. Jam Solare corpus sidus Capricorni visitat, lustratq; signa australia, brevique diei, duplicatis noctium spatiiis, pensat. 2. Jam glacialia marmora æquora tegunt, montes cooperiunt nives, flumina constringit rigor Aquilonis, campi squalent, horti, lugent ceciditq; undiquaq; herbarum venustas. 3. nunc intra stabulabalant oves, mugiunt tauri, quiescunt armenta, in sylvis cubat ursus, ululet lupo, gannit vulpes, clangit Aquila, crociat corvus, habat upupa, reliquæ aves, relicta æstivalilætitia, gembundo pipitu mutationem temporum deplorant. Jam silent æpes, quieti indulgent laboriosæ formicæ,

muspian funambulo araneus tela explicat. 4. Jam cadunt nimbi, ruunt grandines, glomerantur nives, Cimmeriæ tenebræ universam mundi gratiam turbant. 5. Jam senes ad focum se calefaciunt, impigri juvenes negotia curant, juvenulæ filia trahunt, pusiones in cunis murmurant compulsi à frigoris vehementia.

Plinius Major, Ulysses, Columella, Petavius, Ægidius von der Wille in sua oblectatione vitæ rusticæ, tum Dialogi Pontani & Massenii delicatissimi versus, qui in palæstra ligata inveniuntur, non vulgarem suppeditant amplificationum copiam, circa hanc materiam.

Schema Epistolæ Dedicatoriæ hoc erit:

Exordium ab illustrissimi viri, cui hoc opus inscribitur, favore in literas & literatos, præsertim erga se ducatur.

Propositio interiora operis breviter adumbret, sive Theologicum, Jurid. Med. Phil. vel Historicum fuerit.

Narratio commendationem continebit
ab utili & necessario.

Conclusio brevis erit & pathetica.

Schema Consolatoriae variat quidem in deductione; manet tamen hæc offatura.

Exord: hic magnitudinem doloris depinges, quem ex eo acceperis, quod amici tui suavissima conjunx fata sua impleverit.

Propositio ipsam pertextet consolationem.

Confirmatio 1. ab inevitabili mortis imperio, 2. à lege communi mortalium, 3. à Christianorum patria, non in terris, sed in cælo querenda. 4. à calamitatibus mundanis. 5. à piorum Exemplis, qui in consimili casu solatia admisere. 6. ab Ethnicorum constantia.

Conclusio erit brevis & pathetica.

Tandem in laudanda Eloquentia sic te exercebis.

Exordium ducatur à dignitate sermonis, quæ superat gloriam cælestium corporum

&

& omnia terrarum magnalia, idq; ob animi vim & præstantiam rationis, quæ ambo se explicant cordato Orationis Eloquio.

Propositio: itaq; cum Eloquentia sit ea facultas, quæ rerum omnium cognitionem commodè, copiosè ornatèq; in publicum Imperiorum usum explicet, solam esse quæ omne Elogium meretur.

Confirmatio 1. ab Eloquentiæ Divinitate. Sola enim hæc societates fundat, connectit, conservat; Divina sacra, pariter ac humana munera, regit & exponit. 2. *ab utilitate*, qua se diffundit in omnia publicarum rerum membra, in Ecclesiam, in forum, in universam Politiam. 3. *ab Eminentia*; hæc prudentissimos Rectores populorum facit, hæc viros doctos ornat eosq; ad honores evehit, hæc, in muneribus legatorum, utramq; paginam facit. 4. *ab Exemplo*. Sic Demosthenes, Phaleraus, Cicero, Potamon, non ob imagines fumosas majorum, sed dicendi scribendiq; libertatem, ad gerendos fasces urbium vocati. Sic Romanorum Flaminii, Varrones, Hortensii & principem occuparunt in Rep. locum, & bello incliti, & ob dicendi

laudem sunt hodieq; celebres. Sic Paulus, Bernhardus, Lactantius, Basilius, Chrysostomus, Lutherus, concionum gravitate & vehementia, Diaboli regnum prostrabant salutemq; procurabant animarum. 5. à vi & efficacia, qua irata pectora sedat, à timore ad spem, à desperatione ad salutem, à saevitia ad clementiam, à vitiis ad virtutum exercitia vocat, inflammat, deducit.

Confutatio illorum blasphemias, qui Eloquentiæ Majestatem lacerant, ob illorum errores, qui pestilenti lingua exitia Regnorum quæsierunt, famam bonorum macularunt, dissolutam vitam introduxerunt, modeste diluet.

Epilogus 1. repetet hætenus dicta acute & breviter. 2. pro tam inæstimabili dono agat gratias Deo immortalis. 3. Pathetica admonitione juventutem hortetur ad excolenda studia *Eloquentiæ*

S. 3. Quando ætas te vocat ad eligendum certum vite genus, jamq; intelligis naturam prono cursu studia civilia amare; amputanda tibi est splendens

*dens illa & juvenilis luxuries, omnes-
que conatus referendi eò, ut possis Deo,
Regno, Regi inservire, cautè & pru-
denter.*

Si judicio polles, lectione & discursu vales, rerumq; habitudinem quodammodo intelligis; exerce Te in Musæo Tuo in hisce vel confimilibus argumentis meditando ac elaborando. Ablegare licebit Epistolam ad Regem Hispaniarum, qua, tanquam Legatus Regis Angliæ, filiam Monarchæ, Imperatori tuo, in matrimonium petes.

Exordium desumi potest à salute imperiorum & gentium securitate, quæ roboratur & alicur matrimonii Principum.

Propositio: hoc ponderasse Regem Angliæ, ideoq; mature ad nuptias adjecisse animum; inter tot Monarcharum filias, Principis Hispaniæ gnatham, sibi unice placere.

Confirmatio 1. propter indissolubile horum regnorum fœdus. 2. propter vetustam utriusque sanguinis gloriam. 3. propter am-

amicitiæ fœderis unitatem. 4. propter
Principalis hujus Matrimonii æternitatem
& futuram securitatem populorum.

Conclusio sperabit Fortunatum even-
tum & ambobus imperiis sinceram Maje-
statem, valida pignora, & ex tam chara
matre patriæ, munimentum Anglorum.

Scribe literas ad Regem Sve-
ciæ nomine Cæsaris, pro obtinendo
perpetuo fœdere.

Exord: desumatur à jure gentium,
non enim homo tantum favore tenetur
homini ex lege nature, verum etiam im-
peria ipsa, magna illa corpora, præsidi-
um inter se invicem firmare, & fœderum
pactis suam Majestatem communire debēt.

Proposit: Cæsarem tale fœdus jam ini-
re desiderare cum Corona Sveciæ, propter
nobilissimæ gentis constantiam, fortitu-
dinem, fidem.

Confirm: à cognatione odii in eosdem
hostes, puta perfidum Gallum & Portam
Ottomannicam. 2. præsidia utriusq; im-
perii fore validiora. 3. Exempla Majo-
rum

*rum alleganda. 4. Magnitudo bellorum
& pacis suavitas & terror etiam in hostes
explicanda. 5. incommoda ex fœdere
neglecto. 6. fœderis conditiones notanda,
fides vera non suspecta, auxilii, commer-
ciorum gloria &c.*

*Conclusio principatum coeuntium ima-
ginem describet, tum jubileum confœde-
ratarum gentium.*

*Fiat Hortatoria ad Regem An-
gliaë, nomine Parlamenti, ne leges
& Religionis sacra incipiat violare.*

*Exordium monstrabit salutem Im-
periorum fundari super Religionem
& justitiam, subductis hisce funda-
mentis corruet gloria Regnorum.*

*Propositio male ergo facere Regem
quod contra Juramentum suum hæc
incipiat in tam antiquo imperio vi-
olare.*

*Confirmatio â confusione quæ ob-
oritur si Religio & jura mutantur,
tam Magnatum quam vulgi, unde*
ci-

civile bellum de facili exardescere potest. 2. ab impossibili, quia periculo omnibus Regibus fuerat illa novitas; 3. ab inutili, si enim comparatio instituatur inter Anglicam Religionem & Pontificiam, hæc illâ est longè præstantior.

Conclusio hortabitur Regem talia consilia à pectore eradicare, Innumquam enim consentientem habebit Angliam, sed potius repugnantem.

Si ad mandatum Regium excipere debes advenientem Principem, formata domi oratione, ad istum ductum potes compellare.

Exordium: diu optasse Regem videre & colloqui cum tam exoptato hospite, tam sapiente & cordato principe.

Propositio: non agrè ferat, si primus nomine Regis illum salutes, mox & ipsum adfuturum.

Con-

*Confirmatio: est hic veluti mos aula-
rum. 1. dicet deinde Regem peregrè detine-
ri ob varia belli & pacis negotia; 2. ex Di-
vina ejus imagine se hoc jam persentisce-
re illum nequaquam in deteriore partem
hoc officii genus interpretaturum. 3. De ce-
tero pro incomparabili beneficio, quod hoc
regnum visitare voluerit, aperiri & pate-
re ipsi non portus & arces, sed animos, fe-
dem, constantiam Gothorum.*

*Conclusio vota complectetur pro inco-
lunitate Principis, pro salute ejus princi-
patus, pro gloria civium.*

*Rursus adire Reges ista suppli-
catoria licebit.*

*Exordium ducatur à modestia & de-
missa gratiarum actione istius beneficii,
quod ad contemplandum Regis sereniss.
vultum, ad contactum dextræ, ad allo-
quendi audaciam admissus sit.*

*Propositio, itaq: cum clementiam ejus
deprædicet publica fama & judicia omni-
um subditorum, audere se modestè acce-
dere & personam suam reverenter com-
mendare.*

Com.

Confirmatio jam literis & peregrinationibus se per annos benè multos ditasse animum suum, deinde per aliquod tempus militiam & prælia visitasse, itaq; variis exantlatis laboribus petere ad rerum aliqua ministeria admoveri; nam semper sibi propositam fuisse metam, *Reip. prodesse.*

Conclusio repromittet se spiritum pro Deo, Rege, Patria, ubiq; paratum habere effundere.

Mox ipsi gratias agere ob muneris in Te collati dignitatem.

Exordium. Imperatoris proluxa beneficia enumerabit, quibus per tot publicorum munerum gradus tractus, cumulatúsq; fueris, ob quæ si unquam ante, certe nunc te in gratias & gratulationes surgere.

Confirmatio itaq; tot Tuis laboribus discriminibusq; quoniam tanta gloria accesserit, gratias agere.

Confirmatio docet hoc honoris fastigium Tibi contigisse à Regia Clementia sola,
non

non spe, non merito, non pretio. 2. Te de conscientia securum hunc honorem nequaquam adfectasse. 3. muneris onera describes, moxq; optes ut publica omnium expectationi satisfacere possis, modestia, curâ, vigilantia.

Conclusio: rogabis principem, illam benignitatis constantiam servare: te contra paratum esse nocte dieq; pro ejus incolumitate excubias agere.

Gratuletur Rex Poloniæ, Regi Sveciæ natum Regni hæredem.

Exordium inter tot Regum & Regina- rum. jubila, tot populorum acroamata tot urbium plausus, suam quoq; latitiam & gaudia & vota declarat Rex Poloniæ.

Propositio: præsertim quod hoc tempore Regalem thorum fecerit fecundum Deus maximus prole masculâ.

Confirmatio: sic numen æternum vicarios auget suos; sic Regum cumulatur gloria; sic populorum spes & salus amplificatur.
Con-

tur; sic retunditur malitia illorum, qui rarò se continent in gradibus secundis, dum non fiunt, vel eliguntur, sed nascuntur Reges.

Conclusio optabit ut hoc nobile pignus, hic Regius infans, succrescat in Dei honorem, tutelam Regni, Parentum gaudia Et tot gentium expectationem salutarem.

Plures dispositiones argumentorum politicorum qui desiderat, consulere potest Boxhornii ideas Orationum; cum quibus conjunge ea, quæ POMAY in Candidato & Joannes KWIATKIWITZ in sua *svadâ* Civili, sive phœnice Rhetorum non indoctè collegerunt; ad quorum latus mox jungendi seculorum panegyristæ, Plinius, Mamertinus, Pacatus, & consimiles: at Argenis Barclaii, supremum locum tenebit.

J. 4. Si ad altissimam Divinarum rerum meditationem & curam Religionis Te sentis interiori instinctu vocatum; tunc prospicere debes, quid postulant muneris auctoritas, gravitas, pericula.

Auctoritatem habent digni: emunt vel emendicant indigni. Gravitatem & amplitudinem muneris non omnes ex æquo capiunt. de periculis valde nihil sunt solliciti illi, quos avaritia & vanitas occæcavit. Quotiens lego Theologorum Disputationes de casibus conscientia; totiens rationes eorum evidentissimas veneror; quomodo omnia delicta coram tremendo immortalis judicis tribunali judicabuntur: sane vero sanctissimum est consilium, nisi illud hoc imperfectionis haberet, quod privatorum conscientiam tangat, non autem eorum, qui Regna & Provincias faciunt, Religionem vastant, indoctis-

K simos

simos promovent, & Regalia adeoque Divina jura extirpant; Heu miseram conditionem corporum! quando capita ægrotant, & feliciter meritate luxuriant. Ut autem sciatur juvenus, qui libri ad exercitia Theologicarum Epistolarum efformanda, sunt necessarii; evolvant Historiam Ecclesiasticam, ut controversias & Concilia Religionis intelligant; Sleidani, & Thuani Commentarios pari fide cognoscant. Lutheri, Philippi Melanctonis, Erasmi, Ludovici Vivis, Martini Chemnitii Epistolicae lucubrationes multum quoque juvant hoc negotium; nec contemnendi labores Bidentbakii, qui ad mentem veterum caste defunctus est suo officio. Ex recentioribus omne punctum impleverunt, Hülsemannus, Carpzovius in Hodegetico, & Ericus Benzelius, cujus M:SS: vidi. Hi quidem auctores, acta

acta Ecclesiæ docent, & quomodo
formandæ sunt conciones, monstrât.
Sed ad illas ideas; quis non Episto-
las Theologicas quoq; concinnare,
potest? Dummodo intelligit fun-
damentum fidei, Historiam & sta-
tum temporum: id enim postulat
earum rerum meditatio, ut sis in
profundis illis discursibus solidus,
robustus, excellens; non vagus, in-
eptus; non externo apparatu venu-
stus. Qua de re uberius agam in
libello de *perfecto Oratore Ecclesiastico,
Aulico, Academico.*

§. 5. In omnibus Epistolarum generibus
equè ac in orationibus, disciplinis ac
discursibus ceteris, omnino habenda
est ratio ossaturæ seu Philosophiæ,
tum ligamentorum, deniq; amplifica-
tionis.

Brevi similitudine hoc præce-
ptum isto modo declaramus. Quod
in corpore humano est Scheleton

ossium, cranii, costarum, spinæ dor-
 si, brachiorum & pedum. Id in
quolibet scripto, si modo cum iudicio
 colligitur, est ipsius SAPIENTIÆ ba-
 sis. In *Theologico argumento*, aliquis fi-
 dei articulus. In *Juridico themate*,
 Justitiæ indoles, legum sanctitas, a-
 deoq; quidquid, personas, res & a-
 ctiones concernit. In *medendi arti-
 cause*, signa, curatura morborum,
 sectionum Anatomicarum industria,
 tum Chimix & Botanices peritia.
 In *universa Philosophia*, in *Oratoria*,
Poësi & Historia, &c. objecti cujus-
 cunq; fundamentalis cognitio & tra-
 ctatio curiosissima. Porro quod in
 corpore humano sunt nervi, ten-
 dines, ligamenta; id in Epistola, æ-
 què ac in singulis Doctrinarum ma-
 teriis, sunt *Antecedentis, Connexionis
 & Consequentis notitia*: Hæc enim
 tria, membra connectunt, periodos
 diducunt, vim & motum dant lite-
 ris.

ris: At vero, quod in corpore nostro sunt carnes, sanguinis tubi, musculorum varietas, medullarum balsama, Hepatis calor, cordis vigor, lienis, renum, vesicæ, tot viscerum officia. Id in Epistola est *amplificatio*, nunc prolixior, per causas, Effecta, Adjuncta, Contraria, Comparata, cum amceno auctoritatum atq; Exemplorum ornatu. Proinde in hac palæstra sincerè Discipulos suos examinabunt illi, à quorum prudenti ore, lac, nectar & semina scientiarum sugunt hauriuntq; Discipuli.

CAP. OCTAVUM.

DE VIRTUTIBUS & VITIIS EPISTOLARUM.

- §. 1. *Virtus & vitium sunt lapides lydi, quorum beneficio, probam Epistole monetam ab impuriori dignoscimus. Itaq; virtutum prima nobis esse potest Perspicuitas.*

Est sanè *evidentia*, totius eruditionis vita & anima ; sectatur facilitatem conjunctam cum alacri simplicitate, ut singula, Solis instar, sine difficultate & perplexis ambagibus, legentium oculis mentibusq; compareant. Nec quidquam magis ipsi adversatur, quam *obscuritas*, quocunq; demum titulo, sive per allegoriarum laqueos, vel *amphibolica*, ut ita dicam, *locutionum monstra*, aut *trajectionem inordinatam verborum*, tum *affectati Laconismi ridiculam ostentationem*, deniq; alium *consimilium nugarum apparatus*, irrepat. Videmus corporis nostri fabricam tam aptis & divinis membrorum vinculis coagmentatam; videmus quasdam partes in fastigio positas, quasdam in meditullium insertas, quasdam cute & musculis obductas, omnes suis claustris sic communitas, ut totus hic æternitatis Typis
 appa-

appareat elegans, suavis, dulcissimus. Ita comparatum cum qualibet oratione, etiam Epistolari, erit. Sit compositio germana, nexus pulcherrimi, concentus harmonicus, antecedentium & consequentium catenæ ordinatissime, ut posteriora à prioribus fluere & pendere videantur. Intellexit hoc pia mens Doctoris gentium, dum Ibimothœum suum, & cum eo omnes cælestis verbi præcones hortatur, esse ὁρτο-
 τοῦ μὲν τὰς τὸν λόγον τῆς κληθείας, ut dispersito descriptoque in sua membra Dæi verbo, divisè & distinctè omnia examinent, evolutamque Spiritus Sancti mentem, bono ordine, non confusè, non turbatè populis proponant. Sanè vero dum singula revocantur in suum locum, accuratogue disponuntur ordine; nunquam turbatur ingenium, nunquam confunditur iudicium, nunquam diffluit memoria. Perspicuitatis pedissequæ sunt, puritatis, quæ sincere jubet verba esse,

aurea, nitida, electa; inq̃ omnium
 populorum lingvis usitatissima, tum
compositio concordans, cum arte & u-
 su rectè casteq̃ loquentium; deniq̃
 ut *examinatrix suada*, singulos nexus
 & partium minima curiosè exami-
 net. Quemadmodum Theologi
 gravissimi non descendunt in certa-
 mina cum latè patente hæretico-
 rum colluvie, nisi prius centrum
 concertationum tamquam immobi-
 le principium fixerint; nimirum ar-
 ticulum de JUSTIFICATIONE; circa
 quem decircinant vallum æternita-
 tis, AUCTORITATEM SACRÆ SCRIP-
 TURÆ, quæ sola evolvit, DEI PLA-
 CITA, CHRISTI OFFICIA, S. SANCTI
 gratiosas consolationes: tum vero
 ex muro illo ÆTHEREO fortiter pu-
 gnant: telis plus quam Herculeis, pla-
 nè & consimili processu, Debet E-
 PISTOLARUM SCRIPTOR, materiæ, de
 quâ scribit, fundamentum intellige-
 re

re; idq; haurire ex *Theologorum, Jurisconsultorum, Medicorum, Philosophorum, Oratorum, Poëtarum, Historicorum placitis*. Mox infinitam illam rerum objectarum multitudinem, beneficio judicii discriminare, ne aliqua oboriatur confusio, singulisq; ad suum locum revocatis, aptè, clarè, perspicuè omnia, prout postulat cujusq; materiæ dignitas, *stylo Epistolari* efferre.

§. 2. *Ad latus Perspicuitatis jungimus virtutum alteram VERITATEM, quæ sincerè cavet, ne mendaciorum nubes, tam pretiosæ rei, obscuret splendorem.*

Ut à Deo omne bonum; sic Numinis instinctu, *veritatem* quovis tempore loquuntur, quærunt, sectanturq; cordati homines. Hinc potissimum illis habemus fidem, qui & præclara sciunt, & salutaria docent, & juxta honestatis ac utilis publici regulas vivunt; denique in

scriptis suis, non inanem gloriam
 adfectant, sed veritatis defensionem
 suscipiunt. Hæc quippe est illa Dea,
 quæ in maximis malis servat & tue-
 tur generositatem animi, sibi benè
 conscii, omneq; fel mundi vertit
 in ambrosiam æternitatis. Aliis pla-
 cet *corpus formosum, pingue factum oleo,*
piperatum saccharo, vino delibutum : sed
 Candidato veritatis sufficit, una
 pulcherrima pulchritudinum VERI-
 TAS, tosta sole, vexata laboribus,
 sincerâ sapientiâ & prudenti scien-
 tia rerum, ambulans in publicum.
 Quotiens nobis occurrunt impuri
 homines, mendaciis onusti, insipidi,
 stolidi; totiens pavent viscera, hor-
 ret animus, trepidant membra, tam-
 quam repentè viso larvato mon-
 stro. At vero, quando veritatis He-
 ros, sapiens, prudens, sciens, nobis-
 cum colloquâ miscet; tum vero ex-
 tempore, tanquam ad ortum beni-
 gnissi-

gniffimi fideris, lætatur animus, exultant affectus, excitatur interiorum alacritas. Specula non reddunt imaginem, nisi vitro subternas stannum, aut aliquid solidi, quod imaginem non finet perfluere: Eodem modo in pectoribus altis, & vera virtute confirmatis, relucet *splendor veri, veritatis appetitus, veritatis candor, veritatis gloriosa dignitas*. Sudent alii in conquirendis nummis & lapillis, quæ levis casus cito aufert; Germani eruditi, & in his *Epistolarum Scriptores*, sectentur VERITATEM, Dei Filiam, Angelorum sociam, Magnarum mentium pabulum, cujus forma *Sacro Sancta, puritas ætherea, possessio inestimabilis, consolatio diviniissima*.

§. 3. Tertia virtus consistit in brevitate moderata: quod tamen præceptum, cum granosius accipiendum est.

Quamvis brevitem inter ornamenta

menta Epistolaria pono: nemo tamen existimabit me adeo simplicem fore, ut cujuscunq; argumenti indolem, intra istum gyrum velim coarctari. Ponderandæ semper sunt, aptitudo materiæ, temporis ratio, & personarum qualitas. *Doctissimorum virorum Epistolæ, Erasmi ad Franciscum I. Regem Gallie; Lutheri ad Pontificem Romanum, & Principes Germanie; Thomæ Mori ad Dorpium, Seneca per plurima, Lipsi & Guedaræ, tum Hippocratis ad Damagetum; & consimilium eruditorum virorum, justo videri possunt prolixiores.* At vero dum examinamus Argumenti pondus, deductionis artificium, rerum densitatem & vim, optaremus eas esse adhuc prolixiores. *Aliud quod flagitat materia grandis, aliud levior & jocosa, aliud mediocris, aliud planè familiaris.* Ad occupatos pariter cum scribimus, fugienda prolixitas,

xitas, ne pereat intentionis vigor, turbetur meditationis ardor, intereatq; penitus literarum gratia.

§. 4. *Sequuntur nunc vitia Epistolarum, è quibus primum locum occupat monstrositas.*

Sunt quidam homines, qui intumescunt ob qualemcunq; nominis celebritatem; quam si non habeant, saltem habere videntur. Nam, cum nulli defunt laudatores; & dum adulatores absunt, suos deformes fœtus promulgant ipsi. At quos fœtus? quos Phyci appellant *monstra*, quatuor brachiis, totidem pedibus, immaniq; capite prodeuntia in lucem. Tales sunt *illæ Epistolæ*, quarum exordium est excusatorium, robur nullum, sanguis albens & putridus, digressiones alienæ & penitus ineptæ, amplificationes tam stolidæ, ut ad deridendas eas, ne centum quidem sufficiant Democriti

ti. *Classem talium exornant jucundo e-
logio, Epistole obscurorum virorum; ubi
nonnulli indocti magistelli introducun-
tur, bacchantes in Theologiam Lutheri;
Philippi & Capnionis doctrinam; tum
eloquentiam Erasmi Rhoterodami.*

*§. 5. Alterum vitium est latinitas affe-
ctata, & non adeò placidus verborum
contextus.*

Illa, sine sensu & judicio ex pu-
tridis chartis colligit verba ranci-
da, impropria, peregrina, obso-
leta, à Romani oris castimonia pau-
lò remotiora. Hæc singula con-
jungit horridè & spinosè, quasi is,
qui ex luto & glarea, palatium o-
lim exstruxit: placet, animi gratia,
pulchros istos jocos adponere, ut
discat candida juvenus, paleam à
tritico discernere.

*Horribilem salutem & miserabilem bu-
militatem contra Majoritatem vestram,
Reverendissime, mirabilissime, nobilissimeq;
Domine Pater.*

Quo-

Quoniam si haberem nummos & substantiam magnā, tunc possem fieri unū bonum suppositum. Credatis firmiter, quod possem fieri unum subiectum scientificum, quia sum multum vocalis, & multum disciplinatus. Sed quia non habeo, oves, boves, & peccora Campi, sed sum sordidescens, non tamen indoctus, nam scio grassari in omni scibili, & sum mirabiliter fundatus. Ergo rogo vos amicabiliter, velitis me jurare; quia estis vir autorizatus, & potestis Practicare benè, quando aliquis dat vobis pecuniam, & habetis magnam dulcedinem in compositionibus vestris, quare debetis laudare Mariam & Sanctos, qui orant pro vobis. Non debetis me habere pro molestia, quod propino vestræ Dominationi irreverentialiter unam novam bonitatem. *Ego bene valeo*, & cum Aristoteles dicit in prædicamentis de singulis dubitare non est inutile. Est hic unus omnia turbans Græcus, qui resumit Grammaticam Urbani, & quando scribit Græcum, tunc semper ponit titellos superius, qua re ego dixi nuper, Magistratissimus, hic practicavit Grammaticam Græcam, & est vir sufficiens

ens, & nunquam scribit titellos, sicut ille;
 & ego credo, quod æque bene intelligit fa-
 cta sua sicut ille, & adhuc potest corrige-
 re istum. Rogo ergo velitis me in isto
 Græco juvare, quia Mardardus noster so-
 cius vos multum laudat, quia Lutherum
 & Erasmus appellatis vocem & præterea
 nihil: idq; rectissime, Nostri Domini sunt
 magni homines, & ambulant graviter &
 habent cataputica & boant multum. Sed
 illi nos rident, quia non possunt unum
 vocabulum arguere pro & contra, & con-
 cludere in barbara. Notificate ad me, an
 debeam ponere titellos supra, an non? tunc
 volo illum Græcum realiter vexare, estis
 enim unus homo bonissimus. Ergo pe-
 to vos affectualiter, quatenus significare
 velitis mihi, quomodo stat res vestra, cum
 vestris Antagonistis? Hogstrat noster di-
 sputabat prædicabiliter cum Petro Bem-
 bo, & ille arguebat pro & contra, & Hog-
 strat iratus surrexit ex mensa, & allegavit
 Evangelium, & dixit voce magna. *Sama-
 ritanus es, & Diabolum habes:* & ego vo-
 ciferavi, Capias hoc, & fui valde gaudi-
 osus, quod ita turabat eos ejus, & feci

ma-

magnam crucem pro me, quando talia audio, & laudavi Hogstrat, quod tam hæccitaliter se expedit, quamvis aliquando mortaliter peccat, & amat mulieres quando nemo videt, & lavat se in aqua sacrificata & ambulat sine ocreis, & facit auricularem Confessionem. Sed debet ille cum vobis habere unam bonam lætitiā; quia Physici dicunt quod sanum est, quando sumus lætæ mentis & renes purgamus: sumus homines & non Angelus, & omnis homo peccat, quia non debet solus dormire juxta illud: *si dormiverunt duomulto; unus quomodo calfit.* Ego mitto nunc vobis unum librum Theologicalem contra Lutherum. Ego rogo quod velitis facere imprimere eum, quia schandalizat Nasutum illum Lutherum & Philippum qui perdificant homines & defendit Caietanum & Ecchium, & est liber roboratus sigillo universitatis Parisiensis, & citat Lutherum ad Papam ubi damnari debet ut hæreticus, & mox comburi in igne. Est liber doctissimus & superdisputat omnes malos & est lux mundi & clamat contra peccata: Itaque postquam feceritis

L

tis

tis imprimi, mittite mihi veraciter unum exemplar quod humiliter & devotariè rogo, Plura non scribo antequam scribitis, & dum scribitis aliis sicut ego scribo ad vos, & ad me scribite. Non estis inimicus meus, nec debetis me superdare, ergo debetis scribere, & si non habetis quod scribitis, debetis tamen scribere, quare non scribitis. Et sicut nunc scripseram ad vestram Reverentiam, ita scribite ad me, ut intelligam vestram Reverentiam volupe esse & posse scribere: prædicamentaliter, rogo velitis mihi scribere, tunc ego volo vobis scribere quia libentissime scribo, & volo me exercere in scribendo quia sum Candidatus Eloquentiæ & fortissimus Theologiæ Pugil. Valete ex Daventria ultima Cal: Maii, A. 15.17.

*§. 6. Tertium epistolarum vitium est in-
vectiva paulo audacior, & fortè plus
quam puerilis.*

Stylum ingenium cujusq̃, animum ac mores repræsentare, unanimis doctorum confessio est.

Hinc

Hinc Fabius dixit, *profert mores plerumq; oratio, & animi secreta detegit.* Scilicet ingenii humani vis & intelligentiæ notio, non tam ex habitu oculorum & specie oris externo; quam ex sermone cognoscitur, qui certissimum est minimeq; mendax sensationis internæ speculum; intellexit hæc probè DION, *cum ingenium Tiberii describeret*; TACITUS pariter; tum erudita illa virorum, quadriga, CLARAMONTIUS, NEUHUSIUS, ÆSCATIUS, BARCLAIUS, in suis ingeniorum scrutiniis. Profecto indolem ingenii sequitur natura actus, quæ non aliundè, quam ex suis originibus judicanda est. Satiava ludere satyra in vitia, quorum ingens copia; in pravam consuetudinem, cujus pestis latissime serpit; in mores obscænos; in impudentiam indoctorum, in ridiculas & cum omni honesto ac utili publico

L₂ pugnans

pugnantes dispositiones, prudentissima intentio est & manebit. Semper hic ait sapientissimus ille, *eruditus mos fuit, quidquid dolet aut delectat, chartis, seu fidis sodalibus committere, in harum sinum, omnes pectoris aestus effundere.* Viri Gravissimi, HIERONYMUS & BERNHARDUS aliquoties à talibus non temperant. LUTHERUS propter zelum pietatis & monumenta egregia, ad orbis terrarum famam dudum consecratus, grandi satyra ludit in Papam; quam sapientes ejus temporis, notante Sleidano, vehementer commendabant. *Erasmi colloquia; ejus cogitationes de lingua; Encomium morias, querelam de Pace undique ejectam. Heinssii umbram asini; Mori utopiam: Agrippae scientiarum vanitatem; Petronii, & Barclaii Satyrica, consimiliaque scripta, nemo alius, quam qui stolidè errat, hactenus vituperavit. Adeo lautè, adeo*

adeo festivè, homines à vitiis trahunt in virtutis viam, eorum scurriles actiones generatim taxant, ut admoniti citò resipiscant. Hodie v. si quis honesta defendit, vera propugnat, erroneam vivendi rationem levi brachio castigat; mox inhorrescunt fauciae conscientiae; neq; considerant illud nectar, sic propinatum omnibus, ut nemini sit infusum, nisi illis, qui se nuda opinione inebriant. Scilicet furor vulgari-um ingeniorum, suæ malitiæ, suæ inscitiae præclarè conscius, pueriliter aliquid tentat, ne nihil egisse videatur, cum faciem seculi & scopum ac intentionem bonam, per somnium ne quidam intelligat. Characteres talium depingit graphicè, virorum doctissimi, Hieremiæ Drexelii ORBIS PHAËTHON, sive pulcherrimæ meditationis, de universis Lingvæ vitiiis.

§. 7. *Quarum vitium est placida ostentatio novæ inventionis.*

Memorant Plinius & Aldrovandus, avium stupidissimam *Strutbionem*, externo nisu, minari sublimē volatum; cum tamen vix se valeat à solo attollere; deest fortè plumarum apparatus, nec magnitudini corporis, respondent alarum remigia. Ejusdem indolis sunt nonnulli egregiè indocti buccinatores; qui dum Epistolis suis, publicam famæ censuram festinant aucupari; dum alios præ se contemnunt; dum candidos arrodunt; dum eorum labores festivis dicteriis conspurcant. Dum se solos admirantur; se ut idola Chinenſia volunt adorari, à verè eruditis, qui doctorum placita rectè intelligunt; qui optimas vitæ regulas, ad usum vitæ conformant; qui prudentium sententias, ad salutis publicæ modulos exigunt; qui ex
pro-

prominentibus auribus, facile Leporem à Taxo, dignoscunt, risu ex æquo & commiseratione excipiuntur. *scilicet nihil gloriosius inscitia; cum scientia persuasione conjuncta.*

§. 8. *Discat proinde Candida juvenus; inter Epistolarum virtutes & vitia, cautè discernere.*

Illud ratio, hoc honestas magnopere svadent; & ratio quidem, quamvis in angusto capitis angulo habitat, perpetuoq; pugnet cum IRA, quæ præcordia obsidet; & concupiscentia, quæ ad pubem usq; longè lateq; imperitat; tamen si timore Numinis, patientiâ, modestia, temperantia, candore, & prudentiâ, se firmaverit; dubium est nullum, quin de tot passionum hostibus, aliquando victoriam obtineat: *honesti v. cura*, omnes sanos homines, & cum primis *literatos* movere debet, ut personam in hac lubrica scena cum dignitate sustineant. Illud tunc fiet, quando *veritas* in cogitationibus, in actionibus *virtus*, in operibus *candor*, in scriptis *sincera eruditio* lucent. Itaq; dum
manum

manum stylo admovebitis ô juvenes! unde interior vestra indoles, à sapientibus facile probatur; Effugite *Mendacium*, *fastum*, *impuritatem*, *obscuritatem*, & *litigandi pruriginem*. Stolidorum est proprium, confingere *Antagonistas*, adversus quos, acrius fremant, & ex qua æmulatione famam augeant; sperant n. futurum, ut quo nugacioribus nugis, chartas maculaverint, à sui similibus h.e. superbis & indoctis probentur. At veri sapientes, mox judicant ista *Assiduum ova*, quam sociis in suos auctores, *vires omne effundere*.

SOLI DEO SIT IN TEMPORE ET
ÆTERNITATE HONOR AC
GLORIA.

